

't Schreeverke

1973-1998

Jubileumuitgave

Vogelwerkgroep "De Peel"

25 Jaar

Colofon

Verschijning	Het jubileum Schreeverke is een extra uitgave ter ere van het 25-jarige bestaan van Vogelwerkgroep "De Peel" onderdeel van het I.V.N. Asten-Someren	
Redactie	Henk Alards	
Vormgeving, lay-out en produktie	Sjaak Bergmans	
Aan dit nummer werkte mee	Gerard Compiet	Willem van Eijk
	Jan-Erik Kikkert	Boena van Noorden
	Erwin Roze	Carlo van Seggelen
	Toon van Seggelen	Wouter Thijs
	Piet van Tilburg	Jan Timmermans
	Mark Verbeeten	
Foto voorpagina	Karel Lemmens	
Vogelfoto's	R. Cuypers	pagina 18, 19, 24
	Karel Lemmens	pagina 20, 29
	Ran Schols	pagina 25
Vakantiefoto's	Diversen leden	pagina 16, 34, 35, 36
Tekeningen	Sovon Nieuws	pagina 4, 14, 39, 40
	Tijdschrift "Vogels"	pagina 7, 31, 32
	(tekening op pagina 7 is van H.J. Slijper)	
	(vogelbescherming Nederland)	

Het jubileumnummer is ook verkrijgbaar als digitale versie voor Microsoft Windows 3.x/95. Minimale systeem vereisten:
i386 / 8MB RAM / 5 MB vrije ruimte op harde schijf.

Voor meer informatie betreffende dit jubileum nummer of de digitale versie van 't Schreeverke kunt u terecht bij:

Henk Alards
Dr. Kortmannweg 24
5804 BA Venray

0478-510298

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de werkgroep organisatie van Vogelwerkgroep "De Peel".

Inhoudsopgave

<i>25 jaar Vogelwerkgroep "De Peel".</i>	<i>1</i>
<i>Werkgroep Organisatie, activiteiten</i>	<i>3</i>
<i>Roodpootvalken op de Strabrechtse Heide</i>	<i>6</i>
Status in Nederland	6
Gebied en methode.	6
Voorkomen op de Strabrechtse Heide	8
Sexe en klee.	10
Gedrag	11
Samenvatting.	12
<i>Vogels kijken als hobby, al 25 jaar lang!!</i>	<i>13</i>
<i>Broedvogels in ons werkgebied rond 1973.</i>	<i>17</i>
Methode	17
Verdwenen soorten.	17
Dalers	19
Stijgers en nieuwkomers	19
<i>Oude Herinneringen</i>	<i>21</i>
<i>Roofvogels in de peel</i>	<i>22</i>
Wespendief.	22
Bruine kiekendief	23
Havik	23
Sperwer.	24
Buizerd	24
Torenvalk	25
Boomvalk	25
Nawoord	25
<i>"Vogelen" in de vijftiger jaren.</i>	<i>27</i>
<i>Vogels anders dan anders</i>	<i>31</i>
Genen en mutatie's	31
Wit	31
Bont	31
Leucisme	32
Pastel	32
Melanisme	32
Tot slot	32

Inhoudsopgave

<i>Excursies</i>	33
<i>Waarnemingenarchief, leuk en noodzaak!</i>	37
Soorten en aantallen	37
Waarnemers	38
Enkele soorten	38
Toekomst	39

25 jaar Vogelwerkgroep "De Peel"

Niet 25 maar zo'n 15 jaar geleden kwam ik min of meer per toeval bij de V.W.G. "De Peel".

Al vrij snel werd me duidelijk dat ik snel iets aan mijn vogelkennis moest gaan doen, want op een van de vergaderingen werden vogelsoorten en namen genoemd waarvan ik het bestaan nog niet wist laat staan dat ik ze ooit gezien had. Dus (moest) ik samen met Carlo elke zondag op pad gevechtssklaar met kijker en veldgids en die veldgids moest een Peterson zijn en het liefst nog de jongste uitgave want dat hadden alle vogelaars dus wij ook.

Na elke vergadering werd verteld wat iedereen gezien had, liefst iets bijzonders, maar ik vond het "gewone" al zo bijzonder en dat bleek al snel bij iedereen het geval te zijn. Want als het voorjaar kwam was iedereen laaiend over de eerte Tjiftjaf die je enkele weken later in iedere tuin en struik hoorde. Maar de beruchte krenten in de vogelpap waren de zeldzame soorten en die werden dan ook netjes op een archiefkaart ingetekend.

Een van onze eerste zeldzame soorten kregen we te zien op een koude en natte decembermorgen aan het Beuven. Toen we aankwamen werd onze aandacht gevestigd op een zeer grote roofvogel die met zijn verschijning alle wilde eenden de stuipen op het lijf joeg. Een naar later bleek zeer kundige vogelaar uit Geldrop wist te vertellen dat het een Zeearend was.

Nou daar konden we mee thuis komen, en ons aanzien als vogelaar steeg met stip. Dat Beuven bleef ons boeien ook toen op een zondagmiddag iemand belde; er zit een Grote Zilverreiger op het Beuven. Dus soep laten staan, kijker pakken, en wegwezen.

Maar niet alleen Beuven ook andere gebieden zoals; De Berken - Oetert - Astense Peel en Grote Peel kregen de aandacht. Maar als goede aankomend vogelaar moet je je kennis uitbreiden dus Zuid-hollandse eilanden - Flevo Polder en Ooypolder werden met een bezoek vereerd soms met een colonne auto's van 6 a 7 achter elkaar.

En elke tocht leverde wel iets op zoals Ruigpootbuizerd op de slikken van Flakkee, Franjepoten in de Flevopolder en konijnen in de knotwilgen in de Ooypolder. Met name aan die Ooypolder heb ik enkele herinneringen. Wim Bankers vroeg mij daar of ik iets voelde voor de Werkgroep Organisatie. Na enkele dagen bedenktijd heb ik toen ja gezegd en wat toen volgde is bij iedereen wel bekend. Kon ik weten dat daar in snel tempo op volgde; I.V.N. bestuur, redactie Kuluut, S.O.V. en dergelijke.

Maar terugkijkend altijd met veel plezier gedaan want wat er in de V.W.G. ook gedaan moest worden altijd was er wel iemand die het karretje wou trekken. Enkele activiteiten die me zo te binnen schieten zijn; de jaarkalender, 't Schreeverke, Kuluut, inventariseren van Strabrechtse Heide - Deurnese Peel - Mariapeel - Astense Peel - Vloeten en Oetert en de Grote Peel, de jaarlijkse wintertelling en de Fenologie lijsten. Ook de vogelherkenningscursussen hebben hun vruchten afgeworpen. Bij velen is door zo'n cursus de liefde voor de natuur en met name die voor vogels

25 jaar Vogelwerkgroep "De Peel"

gewekt. Ook buiten ons werkgebied zijn er leden van onze V.W.G. actief met een vogelherkeningscursus.

De grote tentoonstelling in november 1996 was een staaltje organisatie van de bovenste plank, een tentoonstelling waar nu nog over gepraat wordt.

En dan komt er een moment waarop je denkt en zegt; Ik ga het wat rustiger aan doen!! Juist op dat moment doet het I.V.N. bestuur een beroep op je om te overwegen om daar voorzitter

van te worden. Ook dan weer enkele dagen bedenktijd vragen en ook weer ja gezegd.

Juist in het jaar dat de V.W.G. 25 jaar bestaat.

De V.W.G. gaat dan verder met een vernieuwde verjongde Werkgroep Organisatie die dringend vraagt om aanvulling om samen verder te werken aan een V.W.G. voor de komende 25 jaar.

Toon van Seggelen

Ed van der Zwet in actie tijdens een excursie van de vogelherkeningscursus

Werkgroep Organisatie, activiteiten

Vogels kijken is bij uitstek een activiteit voor in de buitenlucht. Toch werd de basis voor de Vogelwerkgroep gelegd in een café. In oktober 1973 kwamen 2 personen aan de bar van een café met elkaar aan de praat over hun gemeenschappelijke hobby : vogels kijken. Ze besloten toen voortaan gezamenlijk vogels te gaan kijken. Deze 2 personen waren : Pieter van Lieshout en Fons Aelberts. Anderhalve maand later ontmoetten ze tijdens een lezing in het oude Jan Vriends Museum 4 andere vogelaars die lid waren van de IVN Afdeling Asten-Someren (Jen Postma, Cor Cortooms, Piet Wijnen, Piet Ramaekers). Vanaf die tijd werd regelmatig bijeengekomen in het bovengenoemde Museum om vogelervaringen uit te wisselen en werden er ook excursies gehouden. Al snel sloten nog meer vogelaars, die van het bestaan van de groep gehoord hadden, zich aan: Frans Hoefnagels, Jan Kersten, Roel Timmermans, Rinie Verheijen. Als bindende activiteit werd in 1974 besloten onder de naam Vogelwerkgroep Asten-Someren deel te nemen aan het 'Atlasproject voor broedvogels' van de SOVON. Dit project liep van 1974 tot 1977. Vanaf dat moment bestond er een vogelwerkgroep. Het duurde echter tot januari 1979 voordat er werd begonnen met officiële vergaderingen. Op 16 februari 1979 werd de naam van de groep gewijzigd in 'Vogelwerkgroep De Peel'.

Het ledenbestand bleef gedurende de jaren 1979-1985 vrij constant. Zo tussen de 32 en 39 leden. De eerste vogelherkenningscursus van de VWG, die van januari tot juni 1985 gehouden werd, leverde 28 nieuwe leden op. Op 1 februari 1986 waren er zodoende 62 leden. Geleidelijk liep het aantal leden op tot 79

op 1-1-1990. In 1992 kwam de VWG voor het eerst boven de 80 leden. In 1994 en 1995 zakte het ledenaantal tot resp. 72 en 75, waarna het tussen 1996 en 1998 weer steeg tot net boven de 80. Het aantal vrouwelijke leden is altijd vrij klein geweest. Op de ledenvergadering van 9 december 1988 waren 3 dames aanwezig, een unicum in de vergaderhistorie tot die tijd! Nu, in 1998, hebben we op een bestand van zo'n 81 leden 14 vrouwelijke vogelaars. Het totaal aantal leden dat de VWG in zijn historie gehad heeft, dus vanaf 1973 t/m april 1998, is 184. Dit betekent dat ruim 100 leden de VWG ook weer verlaten hebben in de afgelopen 25 jaar.

Om de onderlinge band te versterken heeft de VWG diverse mededelingenbladen uitgegeven. Van 1982 t/m 1987 verscheen er regelmatig het blaadje 'Mededelingen'. Vanaf 1988 verscheen het periodiek 'VWG De Peel'. Deze periodiek is vanaf december 1991 uitgekomen onder de naam 't Schreeverke, wat de zuidoost-brabantse dialectnaam voor de geelgors is. Verder zijn er nog 10 jaargangen van het 'Jaarboek De Kuluut' uitgebracht (1981-1991). Kuluut is de regionaam voor de wulp.

De doelstelling van de VWG is naast het inventariseren en beschermen van de vogels in de vrije natuur ook educatie. Onder educatie kunnen we verstaan : het organiseren van vogelherkenningscursussen, thema-avonden en andere activiteiten voor de eigen leden. De Werkgroep Organisatie, die op 23-1-1981 opgericht werd, is belast met planning, voorbereiding en uitvoering van de activiteiten. Vanaf 1981 hebben de volgende leden zitting gehad in de Werkgroep Organisatie of hebben nog steeds zitting in de WO: Pieter v. Lieshout, Frans Hoefnagels, Hans v.d. Laarschot,

Werkgroep Organisatie, activiteiten

Theo v. Otterlo, Jaap v.d. Spek, Rinie Verheijen, Wim Bankers, Toon v. Seggelen, Jan v.d. Loo, John Vereijken, Bert Bronswijk, Jan v. Deursen, Piet v. Tilburg, Wim Groot, Nelly Sanders, Peter v. Someren, Willem v. Eijk, Ben Roze.

In de 25 jaar van de VWG zijn er allerlei soorten activiteiten gehouden en is er ontzettend veel werk verzet door de leden. Een van de activiteiten, die waarschijnlijk het meest van onze vrije tijd gevegd heeft, is de broedvogel-inventarisatie. Geïnventariseerd zijn de volgende gebieden : Astense Peel (1981-1984, en vanaf 1985 op systematische wijze volgens een uitgebreide territoriumkartering), de gehele Groote Peel (1992 en 1993), de Deurnese Peel (in 1984, 1985 en 1990 helemaal, en vanaf 1995 een aantal telgebieden), de Mariapeel (1990 en 1991), de Strabrechtse Heide (in 1983 en daarna vanaf 1988), het agrarisch gebied ten zuiden van de Groote Peel (relatienotagebied, vanaf 1990), de Heitrakse Peel (1989), de Grienden-Zuid (1984-1986), de Oetert (1986).

Andere inventarisaties die gedaan zijn : Kasteelruïne Asten-Heusden (vanaf 1980), uilen (1979), korhoenders ('80 en '81), grutto's ('84-'86), patrijzen ('84-'86), kwartels ('84 en '89), huiszwaluwen (vanaf 1985), boerenzwaluwen, steenuil (1987), boomleeuwerik (1988), steltlopers (1996), waterwild op Oostappen ('80-'83), weidevogels (1982).

Jaarlijks uitgevoerde tellingen waren : de Wintertelling in januari (vanaf 1981), de Plassentelling (vanaf 1992), de Bekentelling ('84-'94), de Ganzentelling (vanaf 1980), de SOVON PTT telling ('82-'90).

Een aantal leden hebben meegewerkt aan : het project van de SOVON 'Atlas van de Nederlandse Vogels' (1978-1983), SOVON broedvogelmonitoring BMP (1984 en 1985), het Avifauna-project voor Midden- en Oost-Brabant van de PPD (1985-1987).

Roofvogeltrektellingen vonden plaats in 1979 en 1981. In september 1989 werd meegedaan aan de Nationale Vogeltrektag (onze groep zat in de Achterhoek). Met het eigen 'Trektellint' werd gestart in 1991. Vaste trektelpunten in 't najaar waren : Astense Peel, Deurnese Peel, Koekoeklaan.

In 1985 werd er al eens incidenteel meegewerkt aan de bescherming van weidevogels, maar sinds 1995 hebben we een weidevogelbeschermingsproject dat gekoördineerd wordt door Gerard Compiet.

De langst bestaande activiteit is de Nestkastenwerkgroep met o.a. nestkasten bij de Missiezusters in Asten (sinds 1975). Ook plaatsen en controleren we kerkuilenkasten (vanaf 1978).

Hans v.d. Laarschot startte in 1982 een fenologieproject. Er werd in de beginjaren aan horstbewaking gedaan (roofvogels). In o.a. 1984, 1985, en 1994 werden berken verwijderd in de Peel tijdens een veldwerkdag. Er werden di-

verse acties tegen de jacht in en rond natuurgebieden gehouden. Op een aantal basisscholen werden in 1992 en 1993 zwaluwenprojecten georganiseerd. Van 1985 t/m 1988 werd een gedragsonderzoek bij de gierzwaluwkolonie in Someren-Eind gedaan.

Wandelingen : uilenwandelingen (vanaf 1982), nachtzwaluwwandelingen (vanaf 1984), rallenwandelingen ('87-'91).

Bezoeken aan : het Vogelasiel in Someren, de jaarlijkse SOVON-dag in december.

Op 3 weekenden in november 1996 werd de zeer succesvol verlopen Manifestatie (met tentoonstellingen over een aantal van onze activiteiten) gehouden.

De Vogelherkenningscursussen : gegeven in 1983 (71 deelnemers), 1985, 1988 (34 deelnemers), 1995 (32 deelnemers), 1998 (34 deelnemers).

Excursies: naast de excursies in het eigen werkgebied werden tal van andere binnen- en buitenlandse natuurgebieden bezocht. De weekendexcursie naar Texel werd vanaf 1981 elk jaar georganiseerd en is daarmee de langstlopende excursie. Meestal was dit weekend in het najaar (september), maar gedurende een aantal jaren werd zowel in het voorjaar (mei) als in het najaar een bezoek aan Texel gebracht. De Zuid-Hollandse eilanden en Zeeland stonden vanaf 1981 ook bijna elk jaar op het programma. Nog enkele gebieden, die regelmatig bezocht werden, waren de Flevo-polders (vanaf 1980) en de Ooypolder (vanaf 1982). Verder waren er nog excursies naar : de eendenkooi te Waardenburg (1983), de grindgaten bij Roermond (1983, 1997), het Verdrongen Land van Saaftinge (1981), de Maasvlakte (1986, 1987), het Zwin (1989), de Meijweg (1993), het Maasdal (1994), de Hamert (1994), zeetrek bij IJmuiden (1995), het natuurontwikkelingsgebied bij de Achelse

Kluis (1996), de Gelderse Poort (1997), Z.Limburg (1981, 1987).

De buitenlandse excursies (van 1 week tot 10 dagen) gingen naar : Falsterbö (Zweden) in september 1992 en september 1994, de Camarque (Frankrijk) in mei 1993, Jaca (Spanje) in april 1995, Polen (mei 1996, mei 1997, mei 1998).

Tenslotte waren er nog andere activiteiten zoals : (dia)lezingen, thema-avonden, ledenvergaderingen, vergaderingen van de Werkgroep Organisatie, een archiegroep, e.d.

In 1981 werd VWG De Peel lid van Vogelbescherming en van de Nederlandse Ornithologische Unie. In 1982 werden we lid van het SOV (Samenwerkingsverband Oost-Brabantse Vogelwerkgroepen). In augustus 1990 werd het SOV voorlopig op non-actief gesteld. In 1984 werden we lid van SOVON.

Nog enkele belangrijke gebeurtenissen waren: de opening van de IVN-ruimte in oktober 1986, en na de uitbreiding de opening van De Stulp in oktober 1995.

Het hierboven weergegeven overzicht van activiteiten van de VWG De Peel pretendeert niet geheel compleet te zijn, maar duidelijk moge zijn dat de VWG in de periode 1973-1998 allesbehalve stil heeft gezeten.

Willem van Eijk

Roodpootvalken op de Strabrechtse Heide

De Roodpootvalk (*Falco vespertinus*) is een broedvogel van Hongarije, Roemenië en verder oostwaarts, ten noorden van de Zwarte Zee tot in centraal Azië tot aan de Lena. Het aantal broedparen in Europa ligt rond de 45.000. Het belangrijkste gebied ligt ten noorden van de Kaukasus in de Ponto Kaspische Laagte. Een tweede bolwerk is Hongarije met zo'n 2200 broedparen, die voornamelijk in de oostelijke pusta broeden [lit.4, pagina 12]. De vogels broeden in kolonies. Vaak kraken ze een Roekenkolonie. Roodpootvalken overwinteren voornamelijk ten zuiden van equatoriaal Afrika. Over het trekgedrag van Roodpootvalken is nog weinig bekend. In het najaar trekken de vogels richting het zuiden en zuidoosten weg. Hierdoor kunnen er concentraties langs de westkust van de Zwarte Zee ontstaan. Via het Midden-Oosten, Cyprus en Kreta trekken de vogels naar zuidelijk Afrika. Hier houden ze er een zwervend bestaan op na. De vogels volgen in groepen regenfronten. De regenfronten hangen samen met het uitvliegen van termieten, het hoofdvoedsel in hun overwinteringsgebied. Een deel van de populatie kan hierdoor in West-Afrika belanden. Tijdens de voorjaars-trek volgen met name deze vogels een veel meer westelijke route. De Roodpootvalken trekken dan via Tunesië en Italië naar hun broedgebieden in Oost-Europa. Tijdens perioden van hoge druk in Oost-Europa kunnen er veel Roodpootvalken met de oostelijke winden naar West-Europa worden geblazen. Hierdoor is het voorkomen in West-Europa soms invasie-achtig [lit.9, pagina 12].

Status in Nederland

In Nederland is de roodpootvalk een doortrekker in zeer klein aantal [lit. 6, pagina 12]. In

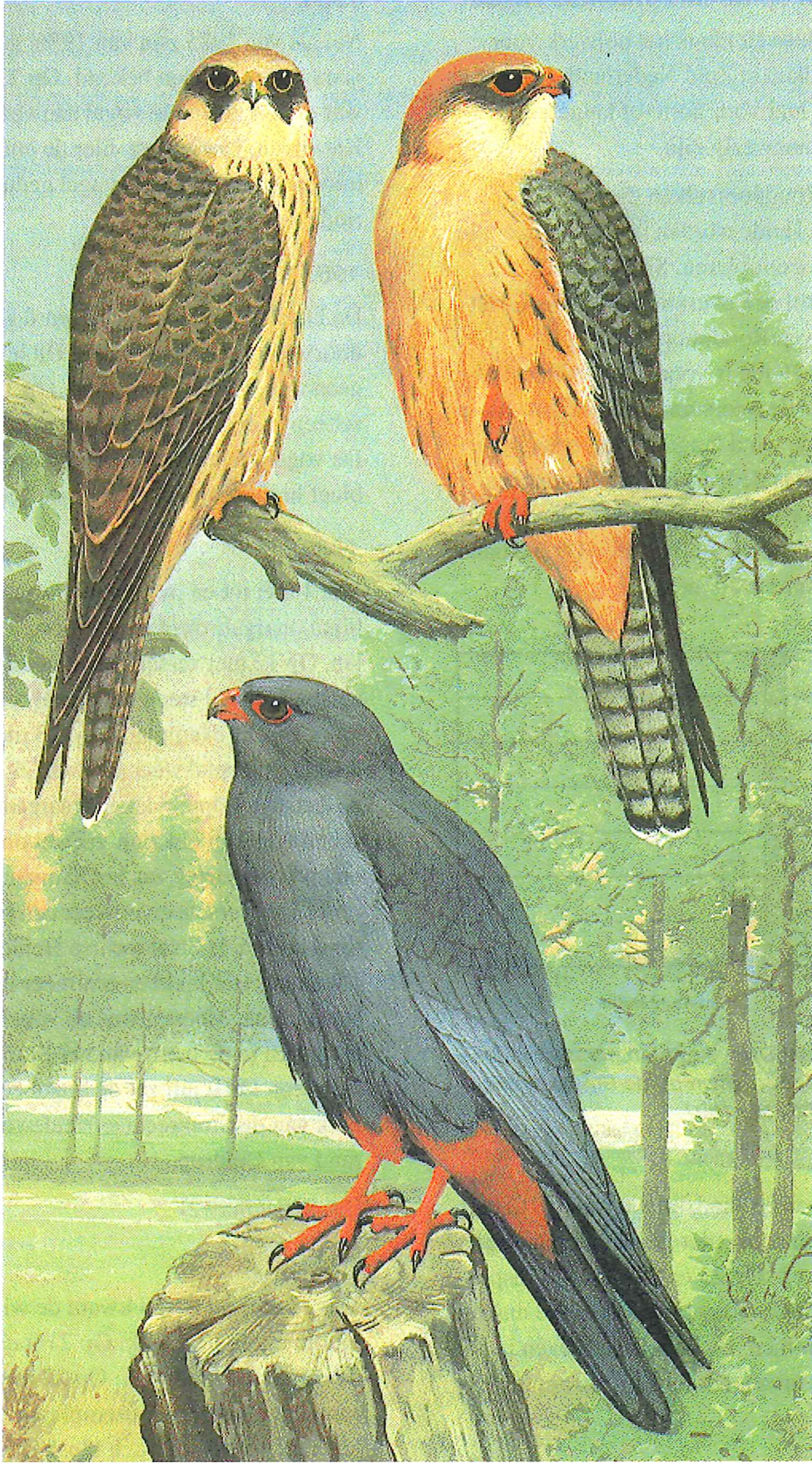
een voorjaar worden zo'n 30 exemplaren gemeld. In het najaar ligt dit aantal een stuk lager. In de periode 1984-1997 waren er duidelijk 4 'betere' voorjaren. Naast 1988, 1989 en 1990 met respectievelijk 135, 75 en 90 exemplaren werd Nederland in 1992 letterlijk overspoeld met roodpootvalken. Er zijn in 1992 minstens 520 exemplaren waargenomen. Erg uitzonderlijk was een aantal van 72 exemplaren dat op 30 mei op Schiermonnikoog aanwezig was [lit. 1, 2 en 3, pagina 12].

Gebied en methode

De Strabrechtse Heide is een 1500 ha. groot open heideterrein. Het gebied wordt gekenmerkt door een groot aantal vennen die afhankelijk van de hoeveelheid neerslag water bevatten. Het grootste en bekendste ven is het Beuven. De vegetatie bestaat voornamelijk uit vlaktes begroeid met pijpestrootje, afgewisseld met velden met struikheide. Het open karakter wordt zo nu en dan onderbroken door een groepje vliegdennen en/of berkenopslag. De Strabrechtse Heide wordt in tweeën gedeeld door de Witte Loop, die van oost naar west stroomt. Aan weerszijden van de Witte Loop ligt een smalle strook beekbegeleidend bos, bestaande uit berken en grauwe wilg.

De Strabrechtse Heide is één van de beste plekken in Zuid Nederland voor het waarnemen van roodpootvalken. Er is geen systematische telling verricht. Wel werd het gebied tijdens perioden met Roodpootvalken vrijwel dagelijks geheel uitgekamd. Door de hoge bezoekfrequentie in zowel het voorjaar als het najaar geven de waarnemingen een aardig beeld te zien omtrent doortrek, verblijftijd en geslacht- en leeftijdsverhoudingen.

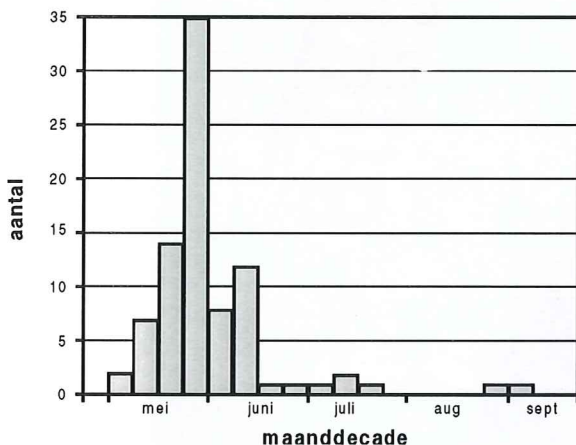
Linksboven - juveniel : Rechtsboven - volwassen vrouwtje : Onder - volwassen mannetje

Roodpootvalken op de Strabrechtse Heide

Voorkomen op de Strabrechtse Heide

De Strabrechtse Heide is het bolwerk voor Roodpootvalken in Zuid Nederland. In mei en juni kunnen hier voor korte of langere tijd exemplaren aanwezig zijn.

De meeste Roodpootvalken die op de Strabrechtse Heide worden waargenomen zijn pleisterende exemplaren. Slechts 3,4% (n = 59) betrof een overvliegende vogel. Het voorkomen van Roodpootvalken op de Strabrechtse Heide is voor een groot deel afhankelijk van de weersomstandigheden. Als in mei en juni de wind langdurig uit oostelijke richting komt is de kans het grootst dat er exemplaren op de Strabrechtse Heide verschijnen. De vroegste datum is 2 mei. De mediane aankomstdatum is 20 mei.

Figuur 1: Cumulatieve totalen per maanddecade van Roodpootvalken op de Strabrechtse Heide van 1984 t/m 1997.

1984

Uit 1984 is van de windsituatie weinig bekend. De wind waaide in ieder geval niet langdurig uit de oosthoek. Op 25 en 27 mei zijn respectievelijk 2 adulte vrouwtjes en 2 adulte mannetjes waargenomen. De vogels verbleven in het heidegebied tussen het Kranenmeer en de Galgeberg.

1986

Net als van 1985 zijn van 1986 geen voorjaarswaarnemingen bekend. Op 23 augustus was er een juveniele vogel aanwezig nabij het Kiezelveen. Het betreft hier de enige waarneming van een juveniele vogel gedurende de periode van 1984-1997.

1987

De laatste decade van april werd gedomineerd door zuidoostelijke winden. Dit leverde echter geen mei-waarnemingen op. Op 11 juni verscheen er een tweede kalenderjaar mannetje. De vogel hield zich op bij het Kranenmeer en bleef hier aanwezig tot en met 2 juli.

1988

Van 4 mei tot en met 23 mei waaide de wind bijna onafgebroken uit het oosten of zuidoosten. Op 12 mei verschenen de eerste roodpootvalken. Al snel steeg het aantal tot een maximum van 11 exemplaren op 23 mei. Hierna daalde het aantal weer snel. Op 29 mei werden de laatste roodpootvalken waargenomen. Deze groep vogels hield zich vrijwel onafgebroken op in de omgeving van het Kranenmeer. Echter op 11 juni verscheen er weer een mannetje dat tot 9 juli op de Strabrechtse Heide verbleef. Dit exemplaar hield er een meer zwervend bestaan op na. Meestal was de vogel wel ergens te vinden in de buurt van het Beuven of Kranenmeer. Op 9 juli zat de vogel echter in een berk aan de Strabrechtse Heideweg, aan de rand van Geldrop.

[lit. 8, pagina 12]

1989

Van 18 mei tot 3 juni kwam de wind voornamelijk uit de oosthoek. Op 21 mei verscheen de eerste roodpootvalk. Op 23 mei was het aantal gegroeid tot 6 exemplaren. Hierna nam het aantal weer af. Toch bleek er nog doorstroom te zijn van roodpootvalken. Dit was te

achterhalen doordat de vogels op geslacht en kleed zijn gedetermineerd. In totaal zijn er 9 verschillende exemplaren waargenomen. De laatste roodpootvalk werd gezien op 2 juni.

1990

In 1990 waaide de wind van 20 april tot en met 6 mei uit het oosten tot zuidoosten.

Er werd maar 1 roodpootvalk waargenomen. Het betrof een adult vrouwtje dat aanwezig was in het heidegebied tussen het Scheidingsven en het Waschven. De vogel verbleef hier maar 1 dag. Opvallend was dat de rest van Nederland één van de betere jaren beleefde.

1991

In 1991 kwam de wind in mei voornamelijk uit de noordhoek. Er werden geen roodpootvalken waargenomen.

1992

Na 1988 deed zich in 1992 wederom een omvangrijke influx voor. Vanaf 15 mei waaide de wind vrijwel onafgebroken een maand lang uit het oosten. Hierdoor werden er veel roodpootvalken naar Nederland meegevoerd. Op 18 mei arriveerde het eerste exemplaar op de Strabrechtse Heide. Het adulte vrouwtje hield zich op nabij het Kranenmeer. Een dag later kon deze vogel al niet meer worden terug gevonden. Er bevond zich echter op de Galgeberg een ander exemplaar. Op 23 mei was het aantal toegenomen tot 8 exemplaren. De groep had zich in deze periode in westelijke richting verplaatst, zodat vanaf 22 mei de vogels zich ophielden in het gebied tussen het Waschven en Scheidingsven. Een enkele keer werd er op een andere locatie een exemplaar waargenomen. Het is moeilijk in te schatten of deze exemplaren afkomstig waren van de groep die zich in het westen van de heide ophield. Na 23 mei daalde het aantal exemplaren weer. Op 3 juni nam het aantal echter weer toe. Op 9 juni was de groep bij het Waschven

gegroeid tot 7 exemplaren. Hierna werden de vogels minder plaatsgetrouw. Op 10 juni was het aantal roodpootvalken op de Strabrechtse Heide het grootst. Drie mannetjes en drie vrouwtjes hielden zich op in de omgeving van het Kranenmeer. Eén mannetje en één vrouwtje waren aanwezig bij het Kiezelven en nog eens een mannetje en vrouwtje aan de Strabrechtse Dijk, ten westen van het Waschven. De vogels verbleven hier tot ver in juni.

1994

Vanaf 2 mei begon de wind uit het oosten te waaien. Dit duurde, zij het met enkele onderbrekingen (4-6 mei en 15 mei), tot 16 mei. Ondanks dat de wind twee weken uit het oosten waaide leverde deze periode geen Roodpootvalken op. Er werd slechts 1 exemplaar waargenomen en wel op 24 mei in de omgeving van het Kranenmeer.

1995

In het voorjaar van 1995 waaide de wind voor korte perioden uit zeer afwisselende richtingen. Dit resulteerde in een Roodpootvalkenloos voorjaar. Op 6 september werd een exemplaar trekkend richting zuidoost waargenomen. Het kleed van de vogel kan echter niet bepaald worden.

1996

Het voorjaar werd gedomineerd door uit west tot noordwest waaiende winden.

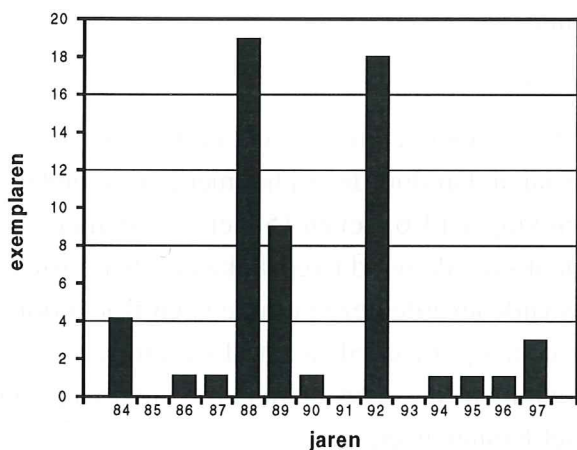
Op 19 juli werd het enige exemplaar jagend boven het Beuven waargenomen. Het betrof een adult mannetje.

1997

In 1997 waaide wind in de periode van 26 april tot en met 3 mei en van 15 mei tot en met 11 mei uit het oosten. Na enkele magere jaren zijn er in 1997 weer enkele roodpootvalken waargenomen. Het eerste exemplaar verscheen

Roodpootvalken op de Strabrechtse Heide

op 2 mei en hield zich op ten westen van het Beuven. Op 17 mei vloog een eerste kalenderjaar vrouwtje rond bij het Beuven en op 24 en 25 mei was een adult vrouwtje aanwezig ten westen van het Kranenmeer. Deze vogel vloog zo nu en dan over een afstand van 2 kilometer richting het zuidwesten weg om vervolgens na enkele uren weer op de "oude" plek aanwezig te zijn.

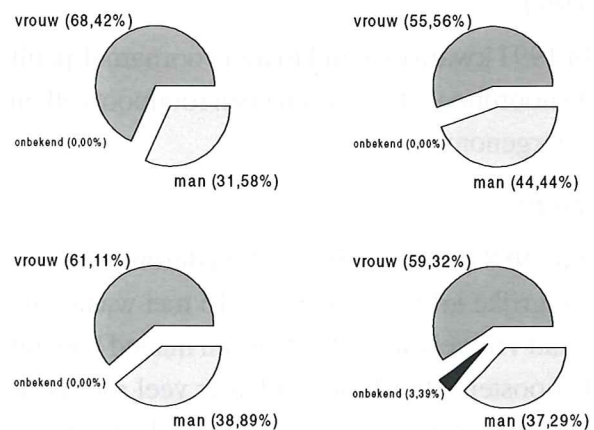
Figuur 2: Jaartotalen van Roodpootvalken op de Strabrechtse Heide in de periode 1984-1997

Het voorkomen van roodpootvalken op de Strabrechtse Heide (en in de rest van Nederland) is afhankelijk van de wind. Als in het voorjaar de wind langdurig uit het oosten tot zuidoosten waait is de kans groot dat er in mei roodpootvalken verschijnen. Een voorjaar blijkt echter aan meer criteria te moeten voldoen om roodpootvalken te kunnen waarnemen. Als de wind alleen in april en begin mei uit het oosten waait is het nog te vroeg om roodpootvalken mee te blazen. Zeer waarschijnlijk zijn de vogels dan nog bezig met de oversteek van de Middellandse Zee. Wanneer de wind vanaf begin mei tot ver in mei uit het oosten waait zoals dat het geval was in 1988 en 1992, is de kans groot dat er in de tweede helft van mei roodpootvalken in Nederland verschijnen. Beide jaren leverden record aantallen roodpootvalken op. Er kan overigens niet met zekerheid gezegd worden dat een periode met

oosten winden in mei gevolgd wordt door een influx van roodpootvalken. Het voorjaar van 1994 voldeed schijnbaar aan alle eisen maar leverde maar één enkel exemplaar op.

Sexe en klee

Er is geen reden om aan te nemen dat er een opvallend verschil is in de verhouding tussen beide sexen. Roodpootvalken zijn monogaam. Tijdens mijn bezoek aan de pusta in Hortobagi, Hongarije in 1990 is mij dit ook niet opgevallen. Toch worden er op de Strabrechtse Heide meer vrouwtjes dan mannetjes waargenomen.

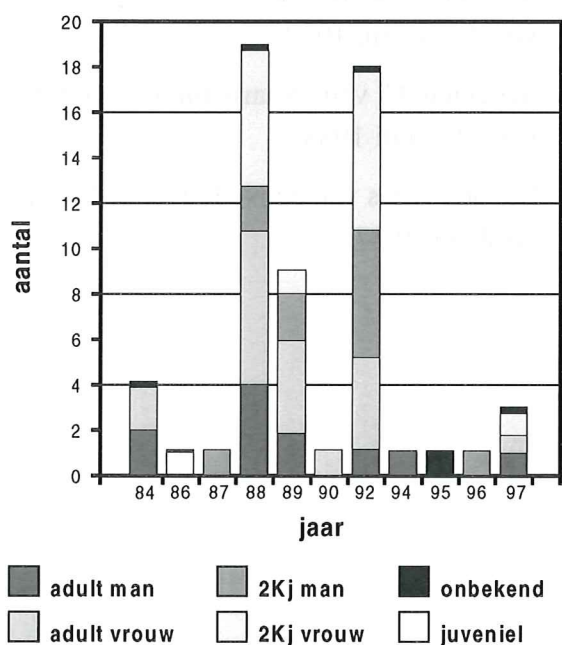
Figuur 3: De verhouding tussen mannelijke en vrouwelijke roodpootvalken op de Strabrechtse heide. (Linksboven 1988, rechtsboven 1989, linksonder 1992 en rechtsonder in de periode 1984-1997).

De gemiddelde verhouding tussen mannetjes en vrouwtjes op de Strabrechtse Heide in de periode 1984-1997 is respectievelijk 37,29 om 59,32%. Tijdens alle drie de influxen die binnen deze periode vielen houden de vrouwen de overhand. De verdeling tijdens deze jaren geven een gelijk beeld te zien als het totaal over de gehele periode.

Naast onderscheid tussen mannelijke en vrouwelijke vogels is er ook de leeftijd van de vogels bepaald. In maar 3,4% van de gevallen was dit niet mogelijk. Een langstrekkende vo-

gel op te grote afstand met slecht licht kon niet op kleed gedetermineerd worden evenals een juveniel exemplaar dat in augustus een dag ter plaatse was.

Er is onderscheid gemaakt tussen adulte vogels en tweede kalenderjaar (2Kj) vogels [lit.5 en 7, pagina 12]. Er is geen duidelijk verband te zien tussen beide kleden van de vrouwtjes. In 1988 en 1989 waren de adulte vrouwtjes in groter aantal aanwezig dan 2Kj vrouwtjes. In 1992 was dit andersom. Buiten de influxjaren waren de adulte vrouwtjes algemener. In 1988 hadden de adulte mannetjes de overhand. In 1989 was hun aantal even hoog en in 1992 waren de 2Kj mannetjes duidelijk algemener. Naast 1988, 1989 en 1992 waren de adulte mannetjes algemener dan de 2Kj mannetjes.

Figuur 4: Leeftijden van roodpootvalken op de Strabrechtse Heide in de periode 1984-1997.

Gedrag

Roodpootvalken zijn erg sociale dieren. Ze broeden vaak in grote kolonies van meer dan 100 paar. De vogels gaan ook vaak gezamenlijk op jacht. Roodpootvalken jagen op twee verschillende manieren. Of ze hangen biddend

stil boven een mogelijke prooi als een torenvalk, (*F. Tinnunculus*) of ze jagen als boomvalken (*F. Subbuteo*) achter libellen aan.

In 1988, 1989 en 1992 zijn de vaak uren lang in de gaten gehouden. Het was toen goed mogelijk het groepsgedrag te bestuderen. Zowel jagen als rusten doen ze in groepsverband. Tijdens de jacht vallen de groepjes weleens uit elkaar waardoor de afstand tussen de vogels enkele honderden meters kan bedragen. Meestal echter jagen de vogels dicht bij elkaar waardoor de onderlinge afstand vaak minder dan 25 meter bedraagt. Roodpootvalken rusten meestal in bomen, bij voorkeur in een groot open gebied. Ze blijken een voorliefde te hebben voor berken. Een enkele keer is er een vogel aangekomen in een grove den. In 1992, toen veel roodpootvalken tussen het Scheidingsven en het Waschven aanwezig waren, zaten de vogels ook vaak in enkele eiken. Op deze locatie was een gebrek aan hogere berken in open gebied. Ook wordt vaak een afrastering (meestal de rasterpaaltjes) gebruikt om te zitten. Het is meermalen voorgekomen dat roodpootvalken dicht opeen in een boom bivakkeren. Zo zaten op 23 mei 1988 10 roodpootvalken in één dode berk.

Het is gebleken dat roodpootvalken niet kieskeurig zijn in het tijdstip van de dag wanneer er gejaagd wordt. Het minst actief zijn de roodpootvalken tijdens zonsopkomst. Dit heeft waarschijnlijk te maken met de slechte beschikbaarheid van voedsel. Tijdens zonsopkomst zijn hun prooidieren, grote insecten, het minst actief. Veelvuldig werd waargenomen dat de vogels de vroege ochtend besteden voor het in orde maken van hun verenpak.

De roodpootvalken bleken vaker te bidden dan actief hun prooi te achtervolgen. De vogels zijn over het algemeen minder volhardend in het bidden dan torenvalken. Meestal gaven ze het bidden na 15 seconden al op om het elders

Roodpootvalken op de Strabrechtse Heide

nog eens te proberen. De prooidieren die hierbij werden buit gemaakt waren meestal mestkevers en krekels. Niet zelden werden libellen gevangen na een snelle achtervolging. Libellen werden altijd tijdens de vlucht al ontdaan van de vleugels en verorberd. Ook de krekels en mestkevers werden in de vlucht gegeten. Een enkele keer vloog een vogel naar een zitplaats om daar de prooi op te eten.

Samenvatting

Roodpootvalken worden op een enkel jaar na waargenomen op de Strabrechtse heide. In sommige jaren zijn de aantallen opvallend hoog. De Strabrechtse heide is daarmee één van de beste plekken in Zuid-Nederland om roodpootvalken waar te nemen. Het blijkt dat vrouwtjes in de periode 1984-1997 algemener waren dan mannetjes. Een duidelijk verband tussen de leeftijden van de vogels is niet gevonden. Roodpootvalken zijn sociale dieren die vaak in groepjes zijn waar te nemen. De vogels jagen vaak samen ofwel biddend of wel hoog in de lucht hun prooi behendig achtervolgend.

Jan Erik Kikkert

Literatuur

1. Burg, E. van der, ea, recente meldingen, Dutch Birding 4-10:197.
2. Burg, E. van der, ea, recente meldingen, Dutch Birding 3-11:139.
3. Dongen, R. van, ea, Recente meldingen, Dutch Birding 4-14:153.
4. Hagemeyer, W.J.M. en M.J. Blair, The EBCCAtlasofEuropeanBreedingBirds;their distribution and abundance, London, 1997.
5. Forsman, D, Roofvogels van Noordwest-Europa, Haarlem,1993.
6. Jonsson, L, Vogels van Europa; Noord-Afrika en het Midden-Oosten, Baarn, 1993.
7. Porter, R.F, S. Christensen, I. Willis en B.P. Mielsen, Vliegbeelden van Europese roofvogels, Baarn, 1982.
8. Seggelen, C, van, Waarnemingen nr.4; Periodyk 1 juli 1988
9. Sovon , Atlas van de Nederlandse Vogels, Arnhem, 1987.

Vogels kijken als hobby, al 25 jaar lang!!

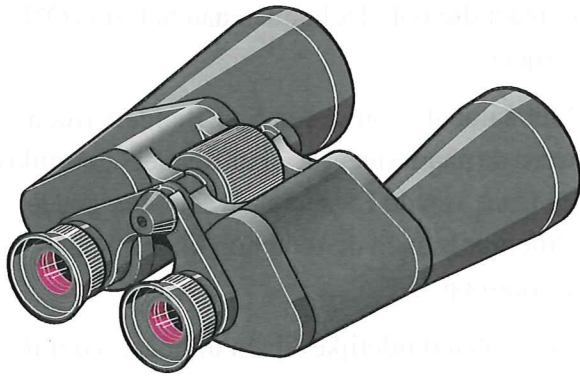
W

ie weet het nog, de tijd van lange haren, bakkebaarden, wijde broekspijpen en minirok?

Het is in diezelfde tijd dat ik begon serieus naar vogels te gaan kijken.

Voor f 125 in 1973 een gloednieuwe russische verrekijker gekocht bij Cootje Prins in de winkel van Loe Lap in Helmond.

Een kijker, 7 x 50 mm en meer dan een kilo zwaar, de koning te rijk.

Samen met Fons Aelberts, die woonde in Helmond en werkte in Asten bij Jodessa, elke zaterdagmorgen en ook een groot deel van de zaterdagmiddag het veld in...vogels kijken.

Wij hadden slechts een paar goede vogelgidsen, zoals de Peterson en Zien is Kennen van Ko Zweeres.

Nagenoeg elke vogel werd/moest opgezocht worden en vastgezet worden op, wat na een kwart eeuw, heet, een blanco intern vogelgeheugen, zeg maar harde schijf.

Fanatiek ten aanzien van het vergaren van wetenswaardigheden over vogels; mijmerend in het veld van hoe het zou zijn om van deze hobby mogelijk een beroep te maken, dromend van ooit een uitgave of samenstellen van een boek c.q. film over vogels in de Grote Peel;

dit alles was sterk aanwezig bij beiden, toendertijd!

Met de Simca 1000 werden vele plekken bezocht in Nederland en dat alles om steeds meer te weten te komen over vogels.

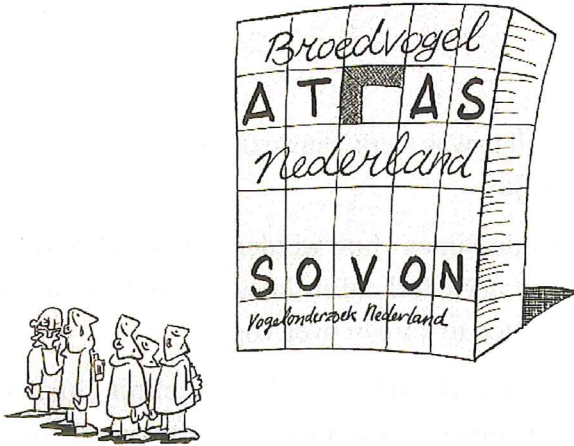
Fons was destijds een echte "regeltrut", hij kon heel goed contacten leggen, zelf vond ik me maar een "peelpuistje" met vaak kortzichtige ideeën over het vogelen.

Al gauw kwamen wij bij toeval in contact met Cor Cortooms, die kennis had van bosvogels en Jen Postma, een Fries die veel wist, maar dit helaas nooit wegleerde(?) aan anderen, van Kieviten en wad- en kustvogels.

Met z'n vieren werden enkele vogelreizen gemaakt zoals naar het Voornes Duin, waar we sliepen in het Biologisch Station tussen de ontieligelijke zweetjatten van de aldaar verblijvende studenten. Deze reis bedoeld om de steltloperkennis op te krikken; naar Texel om te proeven hoe het voelt te leven in een vogelparadijs; naar Makkum in Friesland voor o.a. porseleinhoen, kemphaan en andere moerasvogels te leren kennen; naar Zurich (ook in Friesland) waar overdag de plaatselijke dorpsgek voor een pilsje ons een klutennest met eieren aanwees en waardoor wij voor het eerst kennis maakten met het prachtige afleidingsgedrag van deze vogel, zoals het simuleren van het niet kunnen vliegen door met gespreide vleugels heen en weer te waggelen steeds verder van het nest lopend.

Tegen het vallen van de avond zaten we op de basaltblokken van de grote zeedijk stil te turen naar de ondergaande zon die langzaam in de zee zakte.....kon de tijd (toen al) maar stil blijven staan!!!

Vogels kijken als hobby, al 25 jaar lang!!

In 1973 was juist het nieuwe SOVON- broedvogelproject gestart, hetgeen inhield dat 5 jaren achtereenvolgende gebieden onderzocht moest worden op aanwezige broedvogels. Dit project is naar mijn mening de bindende factor gebleken bij het tot stand komen van de Vogelwerkgroep.

Door deel te nemen aan dit project was men gedwongen de kennis over vogels op te krikken. Vooral ook herkenning van vogelgeluiden, daar moest nog veel aan gesleuteld worden.

Dit werd onder andere bereikt door het luisteren naar vogelgeluiden op pick-up platen (45 toeren) en wat later op band-recorder bandjes.

Ook gingen we mee met iemand die goed was in het vangen van kwartels! Zo leerden wij wat "kwartelbeentjes" waren en welke geluiden de kwartelhaan produceerde (vanaf circa 50 cm afstand!).

Om ervaringen uit te wisselen (een van die kortzichtige ideeën) besloten wij op gezette tijden samen te komen in de boerderij aan de Ostaderstraat waarin sinds 1972 Jan Vriends (een schoolmeester met als passie biologie) zijn geprepareerde vogels en dieren tentoonstelde. In juni 1973 werd hier het Natuurstudiecentrum en Museum Jan Vriends ingericht.

Langs deze weg maak ik nog steeds bezwaar

tegen de schandalige wijze waarop men de naam heeft veranderd van het Museum.

Niemand in Asten had werkelijk ook maar enige aanspraak om aan een zo'n onsympathiek besluit te denken!!!!???

De eerste schriftelijke uitnodigingen werden verzonden per post in een dienstenvelpe van de Belastingdienst te Helmond, hetgeen menig lid bij ontvangst de stuipen op het lijf heeft gejagen.

Het gebruikte briefhoofd was "geleend" van Vogelhandel Corstens en Verschuren te Helmond, gewoon omdat het er leuk uitzag.

Inmiddels kwamen wij met andere mensen in contact die ook deelnamen aan het SOVON-project.

Met name de komst van Sjef Benders (toen werd de naam stevast Chef Benders gebruikt) en Hans van de Laarschot bracht een goede structuur binnen de toen nog kleine Vogelwerkgroep.

Er werden duidelijke lijnen uitgezet, vooral gehamerd op het vastleggen van waarnemingen en andere belangwekkende zaken. Ook zag men toen al in de belangrijke noodzaak van het kritisch volgen van gemeentelijk-, provinciaal- en landelijk Natuurbeleid.

Het is aan de "regeltrut" te danken dat de Vogelwerkgroep een schitterende onderkomen had voor haar vergaderingen en andere activiteiten. We kregen zelfs de beschikking over het achterste gedeelte van de filmzolder van het Natuurstudiecentrum Jan Vriends, met kasten en al!

In 1975 startten wij met een nestkastenproject in de tuin van de Missiezusters aan de Wilhelminastraat/hoek Kruiskensweg te Asten.

Een 25-tal nestkasten werden hier geplaatst; 19 mezenkasten, 2 roodstaartenkasten en 4 half open vliegenvangerkasten.

De kasten werden gemaakt in de werkruimte van Jodessa en door Fons en ondergetekende opgehangen.

Naar mijn weten is dit het oudste project (want op dit moment wordt dit project nog steeds gerund door Carel van der Zanden) van de Vogelwerkgroep.

In 1979 werd besloten de naam van Vogelwerkgroep Asten/Someren te veranderen in Vogelwerkgroep de Peel.

Elk lid van de Vogelwerkgroep kreeg destijds een lidmaatschapkaart.

In die tijd werd al ons formulierenwerk gedrukt door Frans Hoefnagels, zo ook genoemde lidmaatschapkaart.

De eerste gezamenlijke excursie van de Vogelwerkgroep naar Texel was in het najaar van 1981; een gebeurtenis om nooit meer te vergeten. (ook de hotelhouder blijkbaar niet, want in 1992 tijdens een vakantieverblijf op Texel kon de man mij binnen 2 minuten laten zien wie o.a. de contactpersoon was, welke kamers wij gereserveerd hadden en hoeveel bier hij toen bijbesteld had bij de overbuurman...hij was door de voorraad heen!!)

Het ledental van de Vogelwerkgroep steeg jaarlijks; een bonte verzameling van mensen met de meest uiteenlopende beroepen en bezigheden, met in de meeste gevallen eenzelfde hobby/tijdverdrijf....vogels kijken.

In 1982 volgde de aansluiting van de VWG bij het S.O.V. hetgeen stond voor Samenwerkingsverband van Oostbrabantse Vogelwerkgroepen aangespoord door de bezielende kracht van Tom Heijnen van Vogelwerkgroep de Kempen uit Eindhoven.

Een achttal vogelwerkgroepen uit de regio gaf gehoor aan de oproep en wilden gezamenlijke projecten opstarten in hun werkgebieden (o.a. telling stootvogels en grote vogels) en hadden een eigen uitgave van een periodiek: de Roodborsttapuit.

Een hoogtepunt voor de Vogelwerkgroep vond ik ongetwijfeld het verschijnen van het eerste jaarboekje eind januari 1982.

Het jaarboekje kreeg de naam: de Kuluut, hetgeen de streeknaam is van de wulp. Zoals ieder lid weet is de wulp (of kuluut) het embleem van onze werkgroep. De wulp werd ook wel de wachter van de Peel genoemd.

Ik vind het nog steeds eeuwige zonde dat begin 1991 de laatste editie (jaargang 10) werd uitgegeven.

Gelukkig werd in 1988 een periodiek geboren welke in december 1991 de naam kreeg: 't Schreeverke. Ook hier weer een doordachte naam. Ik wil eenieder graag verwijzen naar het december nummer van 1991 naar de uitleg hiervan, destijds door Mignon van de Wittenboer.

Dit blad beschouw ik toch als het kloppend hart van de Vogelwerkgroep. Hierin kan ieder lid zijn ei kwijt.

Ook blijft in mijn terugblik van 25 jaar vogelen mijn eerste echte buitenlandse excursie met de Vogelwerkgroep naar Falsterbo als een monument in mijn geheugen gegrift.

Vogels kijken als hobby, al 25 jaar lang!!

VWG "De Peel" op de camping in Falsterbo (1992)

Steeds weer bekijk ik met enige regelmaat de foto's die daar zijn gemaakt tijdens ons verblijf en denk met weemoed terug aan dat overweldigend vrijheidsgevoel en gezamenlijke verbondenheid met de vele andere, bekende en onbekende vogelaars daar.

Als laatste opmerkelijk feit wil ik mezelf en ook u herinneren aan de geslaagde prachtige presentatie van activiteiten van de VWG in de Stulp.

Tot slot wil ik dit nog kwijt:

mijn motivatie om naar vogels te (blijven) kijken is dat ik nog lang niet alle vogelgeluiden onder de knie heb, misschien ook wel nooit zal krijgen. Het blijft voor mij steeds een uitdaging een vogel te herkennen op de meest kleine zichtbare, hoorbare detail.

Ook blijft het spannend door middel van inventarisaties de populaties en territoria van de aldaar aanwezige vogels te benaderen, de resultaten te vergelijken en vooral lekker buiten bezig zijn.

Veel vogelaars gaan het liefst er alleen op uit, houden graag zoveel mogelijk wetenswaardig-

heden voor zichzelf; echter ben ik van mening dat samenspraak in woord en gehoor, respect zowel voor de beginnende als voor de gelouterde vogelaar, overdracht van kennis de enige pijlers zullen vormen voor de toekomst van een Vogelwerkgroep als de onze, die ontstaan is uit louter plezier hebben in en passie voor het vogelkijken en menigmaal vreugdevol werd beklonken (dit laatste zie je niet meer zo vaak) na een vergadering.....proost.... en gefeliciteerd met de behaalde mijlpaal.

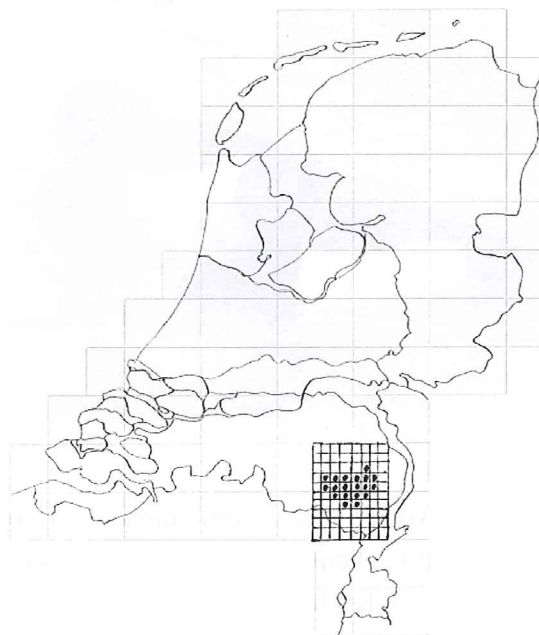
Pieter van Lieshout

Broedvogels in ons werkgebied rond 1973

De redactie van het jubileumnummer stelde mij op een gegeven moment de vraag of ik een stukje wilde schrijven voor dit nummer. Ik mocht zelf kiezen waarover. Die vrije keus-stukjes vind ik het moeilijkst. Ik beschik niet over voldoende fantasie om zomaar een stukje te schrijven. Het talent dat Gerard Compiet in deze heeft mis ik geheel. Voordat ik er erg in had had ik echter al ja gezegd. Gelukkig werd mij enige tijd gegund om te kunnen nadenken. Zoveel tijd dat ik na enkele maanden mijn toezegging al geheel was vergeten, totdat de eindredacteur me er weer bruut aan herinnerde. Ik had nog een week de tijd om iets te schrijven. Kennelijk heeft deze aansporing mogen werken. Ik vroeg me af in welk jaar 25 jaar gelden viel. Na enig rekenwerk kwam ik tot de conclusie dat dit 1973 moet zijn geweest. Toen ik dit jaartal eenmaal had achterhaald viel de gulden. Het jaar 1973 staat in mijn geheugen gegrift. Nee niet omdat in dat jaar VWG de Peel werd opgericht. In dat jaar wist ik niet eens dat aan de andere kant van de Peel (de Brabantse) er überhaupt naar vogels werd gekeken. Nee in 1973 startte de toenmalige Stichting Ornithologisch Veldonderzoek Nederland het atlasproject van de Nederlandse broedvogels. Als jonge snaak en aankomend vogelaar kreeg ik van de toenmalige DC Jo Erkens mijn eerste SOVON-blokken toegewezen. Ja ik weet het nog goed, het waren de blokken 52-23 en 52-24 die ik met veel trots ging onderzoeken. Ik had het gevoel of ik er nu helemaal bij hoorde al moest ik op dat moment nog heel veel leren. Ik vermoed dat VWG de Peel ook een impuls van het eerste SOVON-project heeft gekregen. Klopt dit mannen van het eerste uur?

Methode

Maar goed ik heb nu voldoende uitgeweid. Het wordt tijd om tot de kern van dit verhaal te komen. Ik heb de atlas van de Nederlandse broedvogels ter hand genomen en gekeken wat er 25 jaar geleden aan broedvogels in ons werkgebied voorkwam. In figuur 1 is aangegeven wat ik als werkgebied heb gehanteerd. Het zijn in totaal 19 uurhokken (5 bij 5 km). De meest in het oog springende soorten zal ik de revue laten paseren. Jammer dat de gegevens van het nieuwe atlasproject nog niet beschikbaar zijn. Er zou dan een mooie vergelijking te maken zijn. Gezien de tijdsdruk zijn de vergelijkingen gemaakt met hetgeen ik paraat heb.

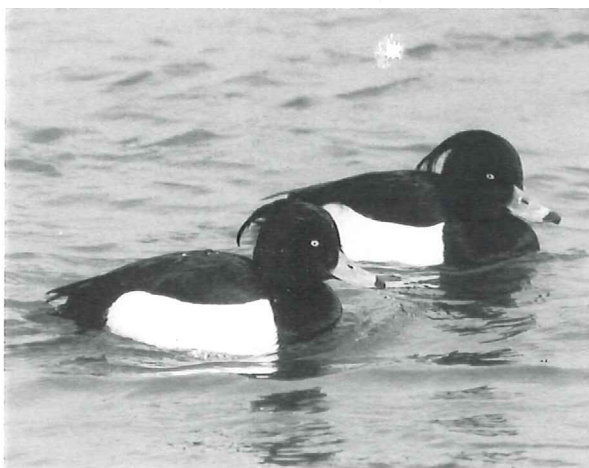
Figuur 1: Overzicht van het werkgebied van VWG de Peel en de daarin gelegen uurhokken

Verdwenen soorten

Helaas is de lijst met verdwenen soorten langer dan die van de nieuwkomers. We kunnen helaas niet de ogen sluiten voor het feit dat de natuur in onze regio de laatste 25 jaar ach-

Broedvogels in ons werkgebied rond 1973

teruit is gekacheld. Maar een wijs gezegde stelt dat als de nood het hoogst is de redding nabij is. Welnu de natuur was 25 jaar nog een onopvallende onbetekende speler in het politieke gebeuren. Dat is nu wel anders. Er liggen prachtige plannen en regelingen klaar om het tij te keren. Met name het Natuurbeleidsplan met de daaraan gekoppelde Ecologische Hoofdstructuur is een mijlpaal. We zien nu weer voor het eerst in de geschiedenis dat landbouwgronden bewust teruggegeven worden aan de natuur. Een onopvallende "verdwijner" is de Witoogend waarvan tijdens de atlasperiode 1 zeker en 1 mogelijk broedgeval in ons werkgebied werden vastgesteld. Grappig in dit verband is de Witoogend die dit voorjaar in de Deurnese Peel flink baltsend met enkele Kuifeenden werd waargenomen.

Kuifeenden

Tijdens de vorige atlasperiode huisden er nog drie soorten Kiekendieven als broedvogel in onze regio. Uit het feit dat het om 4 mogelijke broedgevallen van de Grauwe Kiekendief en 1 mogelijk en 1 waarschijnlijk broedgeval van de Blauwe Kiekendief gaat kunnen we opmaken dat deze soorten destijds al op hun laatste benen liepen. De meeste mensen van onze VWG zullen, indien hen gevraagd wordt een verdwenen soort te noemen, in negen van de tien gevallen het Korhoen vermelden. In 1973 bleek deze soort nog in 11 van de 19 uurhok-

ken van ons werkgebied voor te komen! Persoonlijk herinner ik me nog goed de Korhoenders in de Bult. In het laatste SOVON-nieuws was te lezen dat onlangs het doek voor deze soort in geheel Brabant is gevallen. Wisten jullie dat er 25 jaar geleden nog in drie uurhokken nog zekere broedgevallen van de Visdief werden gekonstateerd. Helaas is recent ook de Zwarte Stern van het toneel verdwenen, van deze stern werd het broeden nog in acht uurhokken vastgesteld. Van de weidevogels verdween de Tureluur. Hiervan werden in 1973 nog 16 bezette uurhokken gevonden! Een van de zaken die ik ontdekte bij het doorvlooien van de oude broedvogelatlas was het feit dat er nog 5 uurhokken door de Duinpieper (1 mogelijk, 1 waarschijnlijk en 3 zekere broedgevallen) werden bezet! Deze soort kunnen we nu nog slechts als schaarse doortrekker noteren. Wisten jullie dat er in 1973 nog 7 uurhokken in ons werkgebied door de Grote Karekiet werden bezet! Deze reus onder de rietzangers moet je nu een heel stuk boven de grote rivieren zoeken. Dit geldt ook voor de Rietzanger, waarvan we 25 jaar geleden in nog 10 uurhokken van de zang konden genieten. De Grauwe Klauwier heeft inmiddels ook het veld geruimd. Tijdens de atlasperiode werden er nog 3 uurhokken met mogelijke, 1 uurhok met een waarschijnlijk en 1 uurhok met een zeker broedgeval gevonden. Gelukkig lijkt het weer wat beter met deze soort gegaan, zodat we wellicht in ons volgende jubileumnummer weer vele bezette uurhokken kunnen melden. Als hekkesluiters op deze droevige lijst staan twee prachtige gorzen. Jawel u raadt het al; de Grauwe Gors en de Ortolaan. Van deze soorten werden in 1973 nog respectievelijk 7 en 2 bezette uurhokken gemeld. Zoals jullie waarschijnlijk weten is de Ortolaan inmiddels ook elders in Nederland uitgestorven.

Dalers

Naast de vorige categorie is er nog een die ons niet vrolijk zal stemmen. Dat zijn de soorten die in aantal zijn afgenomen. Het is wat moeilijker om deze categorie zonder gedegen veldonderzoek goed te beschrijven, maar voor een aantal soorten is de achteruitgang duidelijk. Allereerst wil ik de Roerdomp noemen. Deze misthoorn der moerassen werd in 1973 nog in 9 uurhokken vastgesteld. We mogen nu blij zijn als dit in drie uurhokken het geval is. De Watersnip zit op het randje van uitsterven in ons werkgebied. Het aantal van 12 bezette uurhokken halen we nu bij lange na niet meer.

Watersnippen nu alléén nog als doortrekker in de Peel

De Kuifleeuwerik vertoonde zich nog in 15 van de 19 uurhokken. Het zou me niet verbazen als we deze soort nu nog in slechts vier uurhokken zouden aantreffen. Dramatisch is ook de achteruitgang van de Nachtegaal. In alle uurhokken van ons werkgebied kwam deze superzanger in 1973 nog voor. We mogen nu heel blij zijn als hij nog in de helft van de hokken voorkomt. Ook de Roodborsttapuit kwam in alle hokken voor. Dat is nu niet meer zo, maar het lijkt er op dat deze soort bezig is met een spectaculaire come back. Helaas geldt

dit niet voor het Paapje (15 bezette hokken) en de Tapuit (14 bezette hokken). Deze soorten staan op de rand van de afgrond, of zijn er al inmiddels in gevallen. De Boomvalk in 1973 nog goed voor 15 van de 19 uurhokken blijft nu waarschijnlijk rond de negen hangen.

Stijgers en nieuwkomers

Zo, en nu het goede nieuws. Je zou er bijna slechte zin van de bovenstaande ellende krijgen en dat in een jubileumjaar! De Geoorde Fuut was 25 jaar geleden nog een onbekende broedvogel. Inmiddels behoort ons werkgebied voor deze soort tot een van de belangrij-

ste broedgebieden in ons land! Ook zijn broer de Fuut kende een magere verspreiding (9 uurhokken). Ik schat dat we deze soort nu in minstens 12 uurhokken kunnen aantreffen. De Grauwe Gans is de tweede nieuwkomer. Deze soort is zich nog sterk aan het uitbreiden. Of iedereen even blij is met de Nijlgans als nieuwe broedvogel waag ik te betwijfelen. De Krakeend werd in slechts drie uurhokken vastgesteld, ook dat is nu ongetwijfeld meer. Van de roofvogels is de Havik het meest spectaculair toegenomen. In 1973 werden er slechts 4

Broedvogels in ons werkgebied rond 1973

bezette uurhokken gemeld. Het zou me niet verbazen als deze soort nu in alle 19 uurhokken voorkomt. Ook de Sperwer is toegenomen. In de vorige atlasperiode werden in slechts 7 van de 19 hokken Sperwers vastgesteld en bovendien bevonden zich hieronder nog drie mogelijke broedgevallen. Een sluitende dekking voor deze roofvogel anno 1998 zou me niet verbazen. Een andere opvallende nieuwkomer is de Kruisbek. In goede jaren zal naar schatting zeker een derde van de uurhokken in ons werkgebied door deze dennenpapa-gaai bezet zijn. Bossoorten als de Kleine Bonte Specht (7 uurhokken), de Bosuil (7 uurhokken), de Boomklever (6 uurhokken) en de Appelvink (3 uurhokken met mogelijke broedgevallen) zijn waarschijnlijk allemaal in aantal toegenomen.

Kleine bonte specht

Jammer dat ik mijn beweringen nu niet een, twee, drie kan staven. Dit kan ik over twee jaar wel doen als ik de nieuwe atlas van de Nederlandse broedvogels in mijn hand heb. Wellicht dat ik er dan in het Schreeverke nog op terugkom. Ik vind het jammer dat er tijdens dit zilveren jubileum geen nieuw- of terugkomers als Zilverreiger, Zilvermeeuw of Zilverplevier te melden zijn. Over 25 jaar kunnen we het

volgende jubileum in elk geval gepast vieren in gezelschap van Goudhaan en Goudvink. Het zou natuurlijk heel speciaal zijn als het feest dan zou worden opgeluisterd door een broedgeval van de Goudplevier!

Boena van Noorden

Oude Herinneringen

Tijdens een inventarisatie in 1973, hebben we hier nog 3 kwakken en een kleinst waterhoen gezien. Dat waren nog eens mooie tijden. Spreekt een ervaren vogelaar tot ons. Jammer dat er van dit gebied nog weinig meer over is.

Daar sta je dan met je gloednieuwe verrekijker in de hand naar een dichtgegroeide slibvlakte te kijken. Het is nu 1994, geen kwakken, geen kleinst waterhoen. Voor ons is het echter toch een prachtige dag geweest. We hebben namelijk al 4 nieuwe soorten kunnen noteren, waaronder de grote bonte specht.

In de loop der jaren hebben we veel bijgeleerd. In 't begin tijdens excursies, later door met z'n tweeën gewapend met boek en telescoop (ja, ja) uren in " 't veld" door te brengen. Elke vogel en elk geluidje werd aan 'n gedegen onderzoek onderworpen.

Het mooiste was natuurlijk als je met een ervaren vogelaar op stap kon. Zo was je er zo goed als zeker van dat niets aan je aandacht kon ontsnappen.

Toen slikten we alles nog als zoete koek, zonder weerwoord, deze vogelaar wist er immers alles van.

Langzaam begon hier verandering in te komen. We konden zelf steeds meer soorten en geluiden op naam brengen. Dit resulteerde in 't inventariseren van een eigen blok in de Astense Peel. Ook hier hebben we veel van geleerd. Met name dat 's avonds op stap gaan en inventariseren moeilijk te combineren is, als je bedenkt, dat we soms al om half vijf in de Peel moesten zijn.

We hebben inmiddels zelf 't stadium bereikt, dat we beginnende vogelaars iets kunnen leren en zelf ook kunnen zeggen: "Vroeger, dat waren nog eens tijden". Hierbij willen wij nog een keer alle vogelaars bedanken met wiens hulp wij dit stadium hebben kunnen bereiken.

De twee jongste vogelaars van de VWG.

Wouter Thijs en Erwin Roze

Roofvogels in de peel

In 1998 is er een uitgebreid onderzoek gedaan naar roofvogels in de Peelgebieden. Onderzoek in de Groote en Astense Peel vindt al plaats sinds 1996. Dit jaar werden de Deurnese- en Mariapeel hieraan toegevoegd. Dit betekent dat in het afgelopen broedseizoen voor de eerste keer in de vier grote peelgebieden vlakdekkend naar alle voorkomende soorten roofvogels en hun aantallen werd gekeken.

Roofvogels hebben sterk de neiging jaarlijks terug te keren naar de broedplekken van het voorgaande jaar. Daarom worden gedurende de winter (als alle bomen nog kaal zijn) de geschikte biotopen doorzocht op de aanwezigheid van bestaande horsten. Dit zijn sowieso alle bossen, maar evenzogoed ook kleinere boomgroepen. Ook solitaire bomen komen in aanmerking als nestboom. Mogelijke kraaienesten hierin kunnen in het volgende broedseizoen dienen als nestplaats voor bijv. een Tornvalk, of kunnen eventueel uitgebouwd worden door een Buizerd, die vervolgens daar zijn geluk gaat beproeven.

Alle nesten worden nauwkeurig ingetekend op een kaart.

Wanneer de winter vordert en het voorjaar in beeld komt, worden de vogels ook actiever. Op mooie februaridagen cirkelt al menig Buizerd boven het gebied. Alle roofvogels en hun activiteiten worden ingetekend, alhoewel er rekening mee gehouden moet worden dat er nog lange tijd overwinteraars aanwezig zijn. Ook de Havik is al vroeg in het voorjaar actief.

Door het gebied regelmatig te bezoeken, beginnen er op de intekenkaart vaste kluwens te ontstaan van waarnemingen. Dit zijn de aanwijzingen waar op dat moment de paartjes zich

ophouden. Op dat moment is er sprake van een territorium.

Doordat de nesten binnen zo'n territorium bekend zijn, is het met de minste verstoring mogelijk na te gaan of en waar een paar zich gevestigd heeft. We spreken nu van een territorium met nest ofwel een broedpaar.

Gedurende het broedseizoen worden de nesten van alle soorten in de gaten gehouden. In beginsel wordt de eileg gecontroleerd. Voor zover mogelijk wordt vanaf de grond met een spiegel gecontroleerd. Zit een nest hoger dan circa tien meter, dan dient er geklommen te worden om te weten hoeveel eieren er zich in het nest bevinden.

Zijn de eieren uitgekomen en de jongen groot genoeg om te ringen, dan moet er weer geklommen worden. De jongen worden met alle voorzichtigheid geringd, gemeten en gewogen. Na de ringdatum wordt het nest nog enkele keren bezocht om het verdere verloop te volgen totdat de jongen (hopelijk) succesvol het nest verlaten.

Gedurende drie jaren roofvogel-onderzoek in de Groote Peel, plus het laatste jaar ook in de andere Peelgebieden, zijn er zeven soorten roofvogels als broedvogel aangetroffen. Hieronder volgen korte beschrijvingen van de betreffende soorten.

Wespendief

Voor zover bekend heeft er in 1996 voor de eerste maal een zeker broedgeval van de Wespendief plaats gevonden in de Groote Peel. Op 8 juni werd een broedend wijfje aangetroffen op een horst welke in het vroege voorjaar bezet was door een Havik. De Havik werd helaas in het eistadium verstoord. Met zekerheid is het

volledige tweelegsel van de Wespendif uitgekomen en uitgevlogen. Beide jonge vogels zijn geringd op 21 juli. Tijdens het ringen werden biometrische gegevens (gewicht, vleugellengte, enz.) genoteerd. Hieruit kan worden geconcludeerd dat de jongen op de datum van ringen een leeftijd hadden van 20 en 22 dagen. Het eerste ei werd op 26 mei gelegd. Op 17 augustus werd vastgesteld dat beide jongen uitgevlogen waren. Dit sluit niet uit dat omstreeks die dag de jonge vogels het nest voor de eerste maal hebben verlaten. Bij bezoeken nadien, bleek dat de jongen regelmatig terugkwamen op het nest, mogelijk om te eten of te rusten. De jonge Wespendifven werden op 25 augustus voor de laatste maal op het nest gezien.

Zowel in 1997 als in 1998 werden geen broedgevallen meer waargenomen. Zeer vermeldingswaardig hierbij is het feit dat 1997 een uitzonderlijk slecht jaar was voor de Wespendif. Landelijk spreekt men van het slechtste wespendifjaar ooit geregistreerd in Nederland. Gezien de zeer geringe aanwas van wespen in 1997 lijkt het onwaarschijnlijk dat 1998 veel beter zal zijn geweest. Immers, er zijn koninginnen nodig om een volk op te bouwen. En veel koninginnen zijn er in het slechte wespjaar '97 niet geproduceerd.

Bruine kiekendief

Ook in 1998 kon er in de Groote Peel één territorium vastgesteld worden van de Bruine Kiekendief. De soort is in dit gebied jaarlijks aanwezig. In 1996 en '97 werd de soort met respectievelijk één en twee territoria waargenomen.

Ook in de Deurnese Peel werd de soort aange troffen. Hier kon ook één territorium worden opgemaakt. Hoewel de Bruine Kiekendief geen "nieuwe" soort is voor de Deurnese Peel, is het geen jaarlijkse broedvogel in dit gebied.

In de meeste gevallen spreken we over territoria i.p.v. broedparen, daar er over het broedverloop van de Bruine Kiekendief weinig gezegd kan worden. Gezien de verstoringsgevoeligheid zijn er, in het belang van de vogel geen pogingen ondernomen om het nest te vinden. Bij het opmaken van een territorium wordt uitgegaan van baltsende vogels, aanvoer van nestmateriaal, prooiaanvoer en overdrachten, enz. Naast de kans op verstoring is een ander bijkomend gevaar dat het zoeken naar een nest (kieken hebben hun nest op de grond) de weg vrijmaakt voor predatoren (o.a. vossen). Wanneer er echter, later in het seizoen waarnemingen gedaan worden van pas uitgevlogen jonge kieken, kan men spreken van een succesvol broedgeval.

In de Groote Peel was dit in 1996 het geval. Betreffende 1998 kan bij het schrijven van dit artikel over het broedsucces van de Bruine Kiekendief in genoemde gebieden nog niks concreets gezegd worden.

Havik

De Havik doet het goed in Nederland. In het verre en het recente verleden heeft deze soort nogal het een en ander te maken gehad met vervolgingsactiviteiten. Met name de afschot en vergiftiging in de eerste helft van deze eeuw, en het slagveld aangericht door pesticiden in de jaren zestig, waren verantwoordelijk voor het bijna uitsterven van de soort in Nederland.

Na het verbod van verantwoordelijke middelen herstelde de Havikenstand formidabel. Vervolging zoals die heden ten dage nog optreedt (uithorsten t.b.v. valkerij, afschot en vergiftiging), is geen bedreiging meer voor de Havik als soort.

In vroeger tijden werd de Havik slechts aange troffen in de grotere bossen, nu treft men deze standvogel pur sang ook aan op plaatsen die in

Roofvogels in de peel

het verleden als onmogelijk werden beschouwd. Ook de Peelgebieden zijn hier een voorbeeld van. De openheid, die in toenemende mate wordt gecreëerd, weerhoudt de Havik er niet van te gaan broeden in de kleinste (onmogelijke ?) bosjes. Het grote prooi-aanbod in het gebied is er waarschijnlijk de oorzaak van dat deze vogeljager zich hier vestigt en een minder ideaal broedbiotoop op de koop toe neemt.

In 1998 werden zes territoria gevonden waarvan er vijf een broedpoging aangingen. Vier nesten werden succesvol afgerond. Hoewel het aantal in de afgelopen jaren iets schommelt is er duidelijk sprake van een stabiele populatie.

In de Deurnese-en de Mariapeel samen werden elf nesten gevonden. Hiervan werden negen nesten tot een goed einde gebracht.

In 1998 werden in de vier Peelgebieden 32 jonge Haviken geringd.

Sperwer

De Sperwer is geen talrijke broedvogel in de Peelgebieden. Als bewoner van dichtere (naald)bossen met een leeftijd van 20-50 jaar, heeft de Sperwer hier in principe ook weinig te zoeken. Het verschijnsel doet zich voor dat de soort tegenwoordig broedend wordt waargenomen in voor hem minder ideale biotopen, zelfs in tuinen. Dit heeft echter geen consequenties voor de Sperwer in de Peel daar deze plekken (open bossen) doorgaans bezet worden door Haviken. Deze laatste dult geen concurrentie van zijn kleinere neef. Beide soorten worden weinig broedend in elkaars nabijheid aangetroffen.

In 1996 broedde een paartje in een naaldbos alwaar vier jongen met succes uitvlogen. Een jaar later werd hetzelfde bosje bezet door een Havik waardoor de Sperwer uit moest wijken naar elders. Hoewel wel aanwezig werd er niet overgegaan tot broeden.

In 1998 was er wel sprake van een broedgeval. Twee zelfs, helaas wel door één en hetzelfde paar omdat het eerste legsel door predatie om zeep werd geholpen. Niet ver van het nest werd een nieuw nest gebouwd waar vervolgens vier eieren werden gelegd. Tijdens het schrijven van dit artikel is het wijfje nog broedende zodat over enig broedsucces niets geschreven kan worden.

In de Deurnese werd één broedgeval succesvol afgerond. Uit een nest in het enige dichte fijnsparren-complex van de Deurnese Peel vlogen drie jonge Sperwers uit.

In de Mariapeel werd de Sperwer dit jaar niet als broedvogel aangetroffen.

Buizerd

Met 20 territoria spreken we over de talrijkste roofvogelsoort in het Peelgebied.

In totaal gingen 16 paren over tot broeden (Grote Peel 4, Deurnese Peel 4, Mariapeel 8).

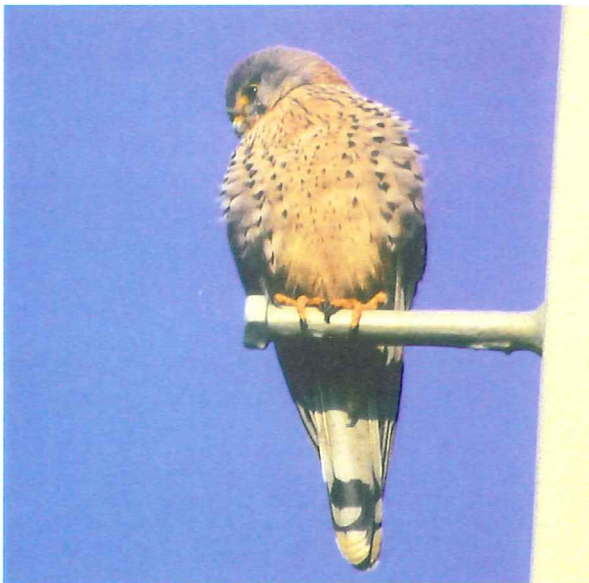
Van één paar is het broedsucces onbekend, twee broedpogingen mislukten. De overige 13 paren brachten tezamen 28 jongen groot.

Het gemiddelde aantal van 2,2 jongen per succesvol nest komt nagenoeg overeen met het landelijke gemiddelde. De Buizerd, een muisjager bij uitstek, is in grote mate afhankelijk van de heersende muizenstand. Dit vindt zijn weerspiegeling in het reproductiecijfer.

Buizerds welke voornamelijk broeden in het agrarische gebied zijn voornamelijk aangewezen op muizen. Het verschijnsel doet zich voor dat dit niet geldt voor de Buizerden in de Peel. Het grote scala prooi-soorten in dit gebied behoedt de Buizerd van een lage jongenproductie in een muizenarm jaar zoals in 1997. Landelijk gezien was dit voor deze soort een belabberd jaar, terwijl de Buizerd in de Peel (en zo ook hun jongen) toen behoorlijk uit de veren kwamen.

Torenvalk

De Peel is geen ideaal broedgebied voor de Torenvalk. Het blijkt dat de Groote Peel de minst beroerdste is van alle Peelgebieden. Hier konden in 1998 nog drie territoria opgemaakt worden waarvan twee paartjes (succesvol) broedde in een nestkast. Inventarisaties door de Vogelwerkgroep wijzen uit dat het aantal paren vanaf 1992 jaarlijks weinig varieert. In de Deurnese- en Mariapeel werd dit jaar geen enkel broedgeval waargenomen. Ondanks dat de Torenvalk jagend gezien wordt in de Peel-reservaten, wordt hij echter meer aangetroffen in het aangrenzende cultuurlandschap omdat graslandpercelen, akkerland en wegbermen bij de Torenvalk de voorkeur genieten boven de ruige Peel.

1973 - 1998

Boomvalk

De Boomvalk komt in de Mariapeel met twee territoria voor. De beide andere gebieden, de Deurnese- en de Groote Peel, herbergen elk één territorium.

Het moment van schrijven valt precies in het broedseizoen van de Boomvalk. Deze soort komt pas laat terug uit hun overwinteringsgebied waardoor hij ook veel later begint met broeden. Daarom kan van de vier aanwezige territoria nog niets concreets gezegd worden over het broedverloop.

Ook het aantal Boomvalken in de gebieden vertonen jaarlijks weinig variatie.

In tegenstelling tot andere roofvogelsoorten vertoont de Boomvalk landelijk gezien een achteruitgang in aantal. Het huidige geschatte aantal in Nederland van 800 broedparen is meer dan een halvering ten opzichte van het aantal eind jaren tachtig. Eén van de oorzaken is de predatiedruk van de Havik. Ook in de Groote Peel was hier sprake van toen in 1996 een compleet nest met jongen door een Havik werd gepredeerd.

Mogelijk dat de achteruitgang ook wordt versterkt door het afnemend prooiaanbod in het boerenland. De stand van zwaluwen en leeuweriken zijn sterk achteruitgegaan in het laatste decennium.

Nawoord

Drie jaren onderzoek in de Groote- en Astense Peel plus één jaar in de Deurnese- en Mariapeel levert een schat aan gegevens op. Het blijkt dat de talrijkste soorten, Havik en Buizerd, in principe het meeste zijn aangewezen op bos als broedgelegenheid. Het is in het kader van het onderzoek interessant hoe de soorten zich in de toekomst gedragen. Het huidige beheer is vooral gericht op het creëren van openheid en een hogere waterstand. Welke invloed heeft dit beheer op de populatie ?

Roofvogels in de peel

Wat doet de Havik en de Buizerd wanneer de broedgelegenheid tot het minimale wordt gereduceerd ? Heeft dit vervolgens consequenties voor het aantal Boomvalken in het gebied ? Wat heeft een verhoogde waterstand tot gevolg voor de Bruine Kiekendief in samenhang met openheid ?

Tal van vragen waar alleen de toekomst het antwoord op weet.

Marc Verbeeten en John Vereijken

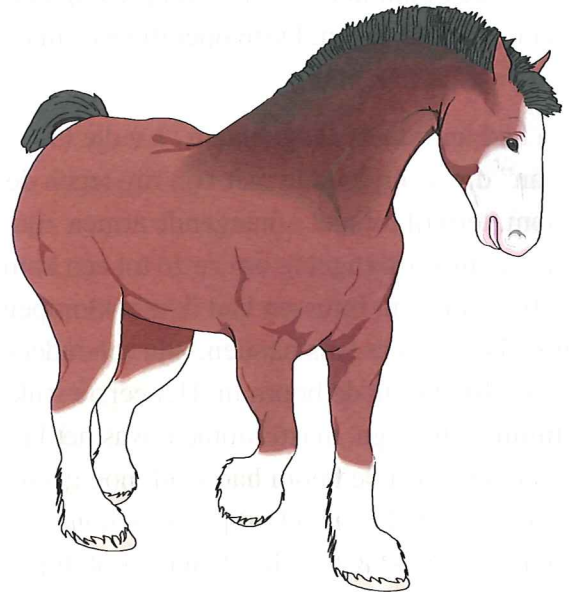
“Vogelen” in de vijftiger jaren

Het moet op een aprildag geweest zijn. Zo midden jaren vijftig, misschien enkele jaren eerder. De morgen voelde verrassend lenteachtig aan. ‘s Morgens op school hadden we al voor onze vrije woensdagmiddag afgesproken. “We” dat waren de buurjongen Jan, mijn broer en ik. We zouden naar het bos gaan.

‘s Middags thuisgekomen gunden we ons amper de tijd fatsoenlijk te eten. Vlug wat ouwe kleren aan, de overall er overheen, klompen aan de voeten en er op uit. Peerkes bos was een klein bosperceeltje van hoofdzakelijk grove den. Ingeklemd tussen wat akkers en weitjes. Voorzichtig langs enkele perceelranden lopen, twee keer over een sloot springen en je was er. Midden door het bos waren, op een onderlinge afstand van een meter of tien en evenwijdig aan elkaar, twee prikkeldraden aan de bomen gespannen. Zij vormden aldus een corridor, een doorloop tussen een weitje voor en een achter het bos. Zo kon het paard van Peerke zich via het bos van het ene weitje naar het andere begeven. Een van de eerste dingen die je deed bij het binnengaan van het bos was je verwegen waar het paard uithing.

Peerkes “pert” dwong nl. respect af. Het was een Belgische knol. Een paarsgrijze merrie met geniepige ogen die vaak achter lange zwarte manen schuilgingen. De kont en poten van het beest waren imposant. Als de merrie door het bos kwam om zich naar het andere weitje te begeven was ze steevast in forse draf. Aan het gekraak van dorre dennentakken hoorde je haar naderen, het hele bos dreunde onder haar zware hoefslag en dichtbij gekomen maakte ze tot overmaat van ramp nog allerlei snuivende, briesende en scheterige geluiden. Bij zoveel machtsvertoon voelde je je steeds

kleiner worden en hield je je angstvallig achter het prikkeldraad. Pas als de merrie ruimschoots gepasseerd was, probeerde je haar door geschreeuw en handgeklap nog wat op te juinen.

Deze middag hield Peerkes merrie zich echter rustig, ons zo de gelegenheid gevend op ons gemak het hele bos door te struinen. Na enige tijd had Jan een nest gevonden. ‘n Nieuw nest, daar waren we het over eens. Van ouwe, overjarige nesten waren we niet gediend. Dat hield meestal een vergeefse klimpartij in. Dit nest zat goed in elkaar, zag er nieuw, sterk en veelbelovend uit. Een nest met een overkapping, wat duidde op de behuizing van een ekster. Het feit dat de stam niet afgeschilferd en nog rijkelijk voorzien was van zelfs de miniemste zijtakjes, betekende bovendien dat niemand ons voor geweest was.

Het eerste ei dat in een nest aangetroffen werd, was steevast voor de klimmer. Het tweede ei voor degene die zich middels de uitroep “tweede ei” als eerste liefhebber daarvoor

“Vogelen” in de vijftiger jaren

meldde. Zo werden ook de andere potentiële eieren al verdeeld voordat de buit binnen was. Soms gebeurde het dat een ekster zijn nest in het uiterste topje van een boom had. “De ekster houdt zwak”, heette het dan. Je kon er nu niet bijkomen, want het topje zou kunnen breken met alle fatale gevolgen van dien. Sommige belhamels waren zelfs op dergelijke situaties voorbereid en klommen dan met een zaagje de boom in om de boomtop compleet met nest uit te zagen. Deze operatie was in dit geval echter niet nodig.

Jan had inmiddels aangeboden “handje te staan” d.w.z. hij leunde met zijn rug tegen de boom, terwijl hij met afhangende armen zijn vingers ineenstrengelde om ze zo tot een kommetje te maken. Intussen had ik m'n klompen uitgedaan en via Jans handen, zijn schouders en hoofd ging ik de boom in. Het eerste stuk klimmen, het zgn. mastklimmen, was het lastigste. Onderin de boom had je nl. nog geen steun van zijtakken en kon je alleen hogerop door een klimslag te gebruiken die ook bij touwklimmen gebruikelijk was. Wie goed in mastklimmen was, stond in hoog aanzien. Nesten uithalen in heel hoge dennen, betekende ooit voor driekwart mastklimmen en werd dan ook slechts door de allerbeste klimmers gedaan.

Na enkele klimslagen kregen mijn voeten langzaam maar zeker steun van de eerste, weliswaar nog maar dunne, zijtakken. Allengs werden de steunpunten echter dikker en zo kwam het nest al gauw binnen handbereik. Nu kwam het allerspannendste moment. Ik wurmde nl. mijn hand door de nestopening. Lagen er eieren in, ja of nee? Onder de boom heerste dezelfde spanning. Al mijn handelingen bij het nest werden door mijn makkers in ademloze stilte op de voet gevolgd. Pas bij mijn bevrijdende uitroep “vier eieren” hoorde ik hen weer joelen. Naar beneden kijkend zag ik dat ze een

spontane vreugde-dans ten uitvoer brachten. Vier eieren in het nest betekende echter nog niet vier eieren veilig op de begane grond. Niets is zo breekbaar als een ei. Dat wisten wij, door schade en schande wijsgeworden, maar al te goed. Een of ook wel ooit twee ekstereieren werden in de mond mee naar beneden genomen. Was het legsel groter, zoals nu, dan werd een andere strategie gevolgd. Uit mijn overall haalde ik mijn grote, rode boerenzakdoek en spreidde die zo goed en kwaad als het ging op een rijkelijk van dennennaalden voorziene tak uit. Een voor een werden de eieren nu voorzichtig uit het nest gehaald en op de zakdoek gelegd. Vervolgens pakte ik de uiteinden bij elkaar en bracht die naar mijn mond. Beide handen moesten immers vrij gehouden worden voor het klimmen. Het naar beneden gaan, was niet zonder problemen. Allerlei takken probeerden onderweg tegen mijn zakdoek met eieren te slaan, wat onherroepelijk eierstruif zou betekenen. Beneden aangekomen kreeg ik van m'n twee makkers een kameraadschappelijk klopje, waarna de zakdoek uitgespreid en de buit verdeeld werd.

Even later gingen we weer verder. Die middag klommen we nog bij verschillende nesten. Soms met, dan weer zonder succes. Onze zakdoeken vulden zich langzaam met eieren van ekster, kraai, kolduif¹ en mertkorf². Peerkes bos werd allengs te klein voor ons. Daarom zwierven we verder door velden en bossen, de blik steeds omhoog gericht om nieuwe nesten te ontdekken. Toen we het onderhand tijd vonden om naar huis te gaan, kwamen we nog een ander groepje “eieruithalers” tegen. Zij zaten bij ons op school nl. in de zesde en zevende klas en waren zodoende een stuk ouder dan wij. De zakdoeken werden voorzichtig op de grond geparkeerd en opengeslagen. Daarna

1. Houtduif

2. Vlaamse gaai

bekeken we elkaars buit nauwkeurig. Het was een prachtig gezicht zoveel mooi getekende eieren bij elkaar te zien liggen. Maar het feit dat zij er rood gespikkelde eieren bij hadden, maakte nog het meeste indruk. Het vinden van sperwer-eieren¹ was nl. zo'n beetje het summum wat je kon bereiken.

Thuisgekomen werden de eieren met een naald doorstoken en voorzichtig uitgeblazen. Na nog wat schoongespoeld te zijn met water, regen we ze aan een draad. Tenslotte werden de eindjes touw aan elkaar gebonden en verhuisde het eiersnoer aan een spijker boven het bed. Als er nieuwe eieren waren, werd het snoer losgemaakt en kregen ook die een plaatsje.

Naast voornoemde eieren telde een snoer meestal ook spreeuwen- en musseneieren. Deze werden bij huis, boerderij of school bemachtigd. Vooral musseneieren waren gemakkelijk te verkrijgen. Huis- en ringmussen hadden veel grotere dichtheden dan tegenwoordig en nestelden op alle mogelijke en onmogelijke plaatsen. Zelfs boomnesten kwamen veelvuldig voor. Rondom huizen en vooral bij boerderijen stonden vaak lindebomen. Overjarige ekster- en houtduivennesten in deze bomen werden dankbaar door de mussen gekraakt, maar daarnaast flansten ze ook zelf vrije boomnesten in elkaar. Soms waren in een boom zoveel van hun slordige nesten geconcentreerd dat je van broeden in kolonieverband zou kunnen spreken. Dit soort nesten kom je bij mijn weten in onze streken tegenwoordig niet meer tegen.

Als nu de indruk gevestigd zou zijn dat geen enkel nest voor ons, kwajongens, veilig was dan moet ik dat ten stelligste ontkennen. Op

1. In die tijd werd een torenvalk vaak versleten voor een sperwer. Waarschijnlijk betroffen het dus eieren van een torenvalk.

school werd tijdens de plant- en dierkundeles onderscheid gemaakt tussen nuttige en schadelijke dieren. Dit onderscheid was natuurlijk aanvechtbaar en wordt nu gelukkig niet meer gehanteerd, maar het bood een aantal vogels een zekere bescherming. Praktisch alle zangvogels behoorden tot de nuttige vogels en daarom haalde je geen mezen, vinken, roodborsten, roodstaarten, vliegenvangers, schreevers², blauwpiepkes³, e.d. uit. Als je toch een nestje van een dergelijk vogeltje tegenkwam, volstond je met te kijken.

De grauwe vliegenvanger behoorde tot de nuttige vogels

Met de zgn. schadelijke vogels had men dus minder mededogen. Niet dat ouders het toejuichten dat hun kinderen in bomen klommen om nesten uit te halen. Verre van dat. Je zou kunnen zeggen dat het oogluikend werd toegelaten. Ouders hadden het in die tijd, net na de oorlog, bovendien te druk met werk en gezin om de gangen van hun doorgaans niet geringe aantal kinderen goed na te kunnen gaan.

Vogelwerkgroep “De Peel” bestaat 25 jaar. In al die jaren is er door talloze werkgroepleden een enorme kennis opgebouwd. Kennis en

2. Geelgors
3. Heggemus

“Vogelen” in de vijftiger jaren

deskundigheid die voor ieder toegankelijk zijn. Ik denk wel eens met spijt: Waarom was er in mijn jeugd geen vogelwerkgroep “De Peel”? Een vogelwerkgroep die je inwijdde in de geheimen van het vogelleven. En dat in een tijd die nog een zeer rijk geschakeerde natuur kende. Wat zou dat een weldaad zijn geweest! In plaats daarvan, probeerde je jezelf wat wegwijs te maken door b.v. halsbrekende toeren uit te halen met het klimmen in bomen. Ondanks dat gemis denk ik nog steeds met een zekere weemoed en nostalgie aan het “vogelen” in de vijftiger jaren terug. Bij mij, maar ook bij een aantal van mijn generatiegenoten is op die, zij het vrij primitieve, wijze de belangstelling voor de natuur ontstaan.

Gerard Compiet

Vogels anders dan anders

Er zijn talrijke boeken verschenen over vogels en ieder jaar komen er nog nieuwe bij. Veel van deze boeken zijn verfraaid met prachtige kleurenfoto's en ze beschrijven op een min of meer uitvoerige manier allerlei vogelsoorten. Jammer genoeg zijn er echter nauwelijks boeken te vinden waarin we ook iets meer te weten kunnen komen over de diverse kleurafwijkingen, die toch met enige regelmaat in de vogelwereld opduiken. Ook in en rond de Peel zien we zo af en toe wel eens een vogel in een afwijkend verenkleed. Voor deze jubileumuitgave ben ik hiervoor nog eens in mijn dagboeken gedoken om te kijken wat ik zelf over dit onderwerp zoal vanaf 1982 heb waargenomen. De resultaten hiervan leverde het volgende overzicht op.

Genen en mutatie's

Het zal eenieder bekend zijn dat kleurafwijkingen in de natuur zeldzaam zijn. Dit geldt zeker ook voor vogels. De normale kleur komt duizenden, zo niet tienduizenden malen vaker voor dan een afwijkende kleur. Nu is het normale verenkleed van vogels ook niet altijd hetzelfde, maar enige variatie hierin moet echter als een normale uiting worden beschouwd. Anders wordt het echter met mutatie's. Een erfelijke afwijking in kleur wordt veroorzaakt doordat een (of soms meer dan een) gen veranderd is. Het veranderen van zo'n gen gebeurt altijd plotseling en heet een mutatie. De vogel die zo'n gemuteerd gen-uiteindelijk laat zien, noemt men een mutant. De genoemde kleurafwijkingen in dit overzicht zijn dus genetische bepaalde afwijkingen. Dit houdt in dat zo'n kleurafwijkingen in principe doorgegeven kan worden aan nakomelingen.

Wit

Albinisme; Echt albinisme kenmerkt zich door het volledig ontbreken van pigment, ook in het vaatvlies van de ogen. De vogels zijn geheel wit en hebben rode ogen. Veel waarnemingen van albinistische vogels zijn echter hoogstwaarschijnlijk vogels die zwarte ogen hebben. Dus feitelijk geen echte albino's, omdat echte albino's in de natuur praktisch geen enkele overlevingskans hebben. Albino's of althans witte exemplaren werden gezien van de **Fuut** de Brink/Liessel, **Oeverzwaluw** Grote Peel, **Kramsvogel** omg. Neerkant en de **Huismus** rinkveld/Asten.

Merel met 100 % albinisme

Bont

Partieel albinisme is de vorm van witheid die bij vogels het meest voorkomt, hierbij ontbreekt een deel van de pigmentatie in het verenkleed. Dit uit zich in een enkele witte veer in een verder normaal verenkleed, tot geheel "bonte" vogels. Van deze relatief veel voorkomende kleurafwijking werden van de volgende soorten individuen gezien.

Vogels anders dan anders

- **Kievit**
Augustus 1983 een vrijwel wit exemplaar in de omgeving van de Deurnese Peel.
- **Merel**
Diverse exemplaren die in witheid varieerden van enkele witte veren, tot een enkel exemplaar met witte veren verspreid over het gehele lichaam.

“Bonte” merel

- **Kauw**
Voorkomen vergelijkbaar als Merel.
- **Roek**
In maart 1996 verbleef er op Stipdonk een exemplaar met over het gehele lichaam verspreid witte veren.
- **Zwarte kraai**
Meerdere waarnemingen van vogels met meer of minder wit in de vleugels. Veren meestal niet geheel wit maar met donkere uiteinden.
- **Spreeuw**
Twee waarnemingen. Een exemplaar met diverse witte handpennen en een exemplaar met een geheel witte staart.
- **Huismus**
Twee waarnemingen van geheel bonte exemplaren.

Leucisme

Bij leucisme bevindt zich alleen pigment in de onbevederde delen. De bevedering van deze vogels is bleekbruin of witachtig van kleur. In oktober 1984 bevond zich in het buitengebied van Asten een **Spreeuw** met deze kleurafwijking.

Pastel

Bij pastel is het pigment over zijn geheel verdund, de vogel lijkt op zijn normale soortgenoot maar is een lichtere (pastel) uitvoering. Nabij de Deurnese Peel werd in december 1993 een **Houtduif** met deze zeldzame kleurafwijking gezien.

Melanisme

Bij melanisme is er een overheersing van pigmenten waardoor de vogel roodbruiner of zwarter is dan normaal. Augustus 1983 verbleef er een vrijwel zwarte !!

Witte kwikstaart in de omgeving van Someren Heide. Verder heb ik nog een aantal waarnemingen van kauwen met een roestbruin venkleed. Het is mij niet duidelijk of deze roestbruine kleur ook een vorm van melanisme is.

Dat ook onbevederde delen bij een vogel bij wijze van uitzondering wel eens ongepigmenteerd kunnen zijn liet ons een mannetje **Roodborsttapuit** in het voorjaar van 1998 in de Groote Peel zien. Deze had namelijk een witte in plaats van zwarte snavel.

Tot slot

Zo zie je maar weer dat het kijken naar vogels op ieder willekeurig moment een verrassende wending kan nemen, b.v. al na het zien van zo'n anders dan andere (gekleurde) vogel.

Jan Timmermans

Excursies

Na 15 jaar organiseren van excursies, vogelweekends naar Texel en reizen naar het buitenland is de trip naar oost Polen van 14 t/m 24 Mei voorlopig de laatste geweest.

Toen we hier in 1983 aan begonnen konden we niet vermoeden wat het zou gaan worden. Voor ons was Texel al een bekend terrein. Door de jaren heen is Texel en met name het erf van de familie Boon voor de V.W.G. ook bekend terrein geworden. Maar niet alleen het erf van de familie Boon, maar vrijwel alle plekjes op Texel zijn een of meerdere malen met een bezoek vereerd. In zo'n weekend ging vrijwel iedereen zijn boekje te buiten en werden we zo waar echte soortenjagers.

Van Huismus tot Blauwstaartje van Torenavalk tot Ruigpootbuizerd en van Blauwe Reiger tot Jan van Gent, niets ontsnapte aan onze aandacht om toch maar boven de honderd soorten te komen.

In het eerste jaar moest dat bekeken worden met kijkers en een telescoop maar al snel ontdekten men met meer telescopen kunnen we meer zien dus sparen voor zo'n ding.

De laatste jaren was de kofferbak van een auto nauwelijks voldoende om alle materiaal mee te sjouwen.

Maar de V.W.G. kennende moest er zo nu en dan eens iets nieuws gedaan worden. Iemand kwam op het idee om op de jaarkalender te zetten; Met de V.W.G. naar Falsterbo. Zo werd onze eerste buitenlandse trip een feit en na Falsterbo in Zweden volgden Camarque in Frankrijk, Jaca in Spanje, Osieczna in Polen en de laatste naar oostelijk Polen. Van al deze trips zijn anecdotes en ervaringen op te schrijven. Voor Nelly en mij zijn de mooie herinneringen, altijd weer gezellig en een goede sfeer en iedereen stond voor iedereen klaar. En als we dan thuis kwamen waren we soms moe maar altijd voldaan.

Toon en Nelly van Seggelen

In het najaar van 1992 en 1994 werd Falsterbo in Zweden bezocht

De Camarque in Frankrijk werd in 1993 bezocht

Hoog in de bergen tijdens de vakantie in Spanje (Jaca) was het soms nog zeer koud (1995)

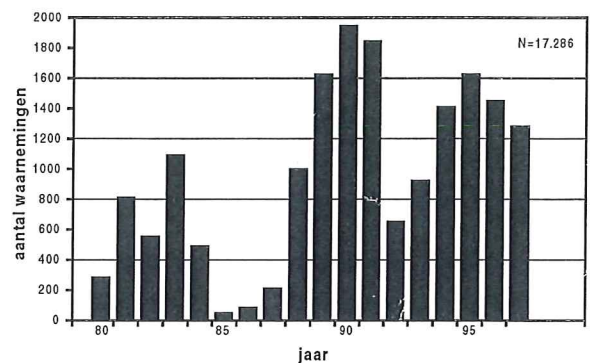
Waarnemingenarchief, leuk en noodzaak!

Met de start van onze vogelwerkgroep in 1973 organiseerden een aantal vogelaars zich om gezamenlijk hun hobby uit te voeren. Door het groeiend aantal leden werd door de jaren heen steeds meer waargenomen. Vanaf 1980 werden ervaringen niet alleen mondeling uitgewisseld maar werden waarnemingen in een centraal archief aan het papier toevertrouwd. Tot en met 1984 werden speciale avonden belegd waarop leden bijeen kwamen om ervaringen uit te wisselen en waarnemingen in het archiefsysteem te noteren. Alle waarnemingen werden op een soortkaart met een volgnummer op de waarnemingsplaats ingetekend. Op een bijbehorend formulier werden de gegevens van de waarneming genoteerd (datum, plaats, aantal, bijzonderheden, etc.). Op deze manier ontstond het eerste waarnemingenarchief van onze vogelwerkgroep. In de loop der jaren kwamen daar enkele duizenden waarnemingen terecht.

Waarom weet ik niet, maar in de loop van 1984 kwam er de klad in. Het aantal waarnemingen in de jaren daarna is navenant. Slechts enkele honderden waarnemingen kwamen in de boeken terecht (figuur 1).

In het najaar van 1987 zag ons periodiek, later omgedoopt tot "t Schreeverke", het licht. Vast onderdeel van het periodiek werd een waarnemingenrubriek. Het 'pitbull-achtige' navragen bij diverse leden om zoveel mogelijk waarnemingen los te peuten wierp vruchten af. In de jaren daarna werden duizenden waarnemingen verzameld. Na overname van de waarnemingenrubriek in 't Schreeverke door een verse team werd het alleen maar beter. Niet alleen bleef de waarnemingenstroom richting archief op peil, ook het automatiseren

deed zijn intrede. Dankzij noeste arbeid werd het gehele archief vanaf 1980 geautomatiseerd. Dankzij dit bestand is aanvulling, controle en het maken van selecties makkelijker dan voorheen. Tevens is enkel een papieren archief riskant. In onderstaand overzicht wordt uit de doeken gedaan wat er in het archief zit, wat je er onder mee kunt doen. Deze bijdrage wordt beëindigd met een oproep om ons archief levendig te houden.

Figuur 1: Aantal waarnemingen per jaar in het waarnemingenarchief van Vogelwerkgroep "De Peel" (stand 1 juli 1998).

Soorten en aantallen

In het archief zitten momenteel ruim 17.000 waarnemingen (stand 1 juli 1998). Deze waarnemingen zijn goed voor ruim 350.000 exemplaren.

Uit het archief blijkt dat in de periode 1981-1997 minimaal 265 soorten zijn gezien in ons werkgebied. Daarnaast zijn nog eens 15 soorten gezien die als exoot aangemerkt kunnen worden. Geheel volgens de verwachting werden de meeste soorten gemeld in het voorjaar en in het najaar (figuur 2). De dip in juli zal niet alleen een effect zijn van de verminderde zangactiviteit van vogels, maar mogelijk ook vanwege de zomerstop die vogelaars in-

Waarnemingenarchief, leuk en noodzaak!

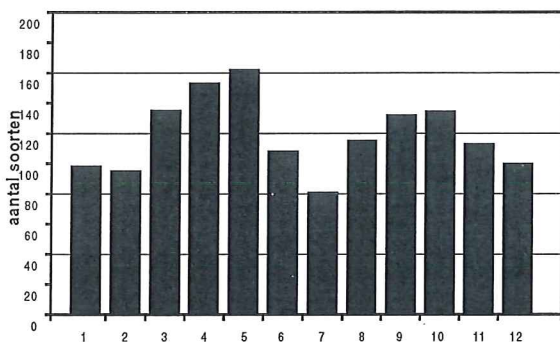
lasten, moegestreden door de drukke inventarisatieperiodes in het voorjaar als ze zijn.

De top vijf van soorten met de meeste waarnemingen is als volgt:

1. Watersnip 559 waarnemingen
2. Aalscholver 547 waarnemingen
3. Blauwe Kiekendief 502 waarnemingen
4. Oeverloper 390 waarnemingen
5. Groenpootruiter 378 waarnemingen

Naast deze meest ingestuurde soorten mogen een aantal soorten niet onvermeld blijven, waaronder (tussen haakjes aantal waarnemingen) Kraanvogel (250), Klapekster (187), Goudplevier (173), Bonte Strandloper (172), Smelleken (158), Visarend (120), Bonte Kraai (107), Bokje (63), Zwarte Ooievaar (63), Steltkluit (31) en Grote Zilverreiger (25).

Tot de meest bijzondere soorten behoren o.a. (allen één waarneming): Amerikaanse Gestreepte Strandloper, Cetti's Zanger, Grote Karekiet, Kleine Vliegenvanger, Reuzenster, Roodkopklauwier, Scharrelaar, Hop, Slangenarend en Steppenarend.

Figuur 2: Aantal waargenomen soorten per maand a.d.h.v. gegevens uit het waarnemingenarchief.

Waarnemers

De ruim 17.000 waarnemingen zijn bijeengebracht door ruim 100 personen. Naast leden

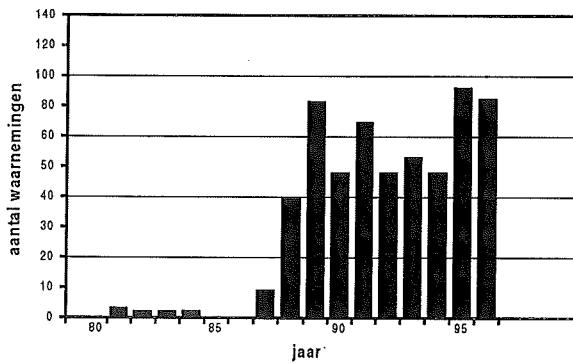
van de vogelwerkgroep (en directe familieleden van hen) zijn er ook waarnemingen afkomstig van diverse personen die ons werkgebied of delen daarvan aandoen met een excursie of vakantie. Maar het leeuwedeel hebben we uiteraard zelf als vogelwerkgroep aangedragen. Iedere waarneming is er een en draagt zodoende bij aan een uitgebreid en zo compleet mogelijk archief. Alle waarnemers zijn daarmee belangrijk. Een grote diversiteit aan waarnemers geeft inzicht in onze vogelbevolking in alle uithoeken van het werkgebied. Gedreven instuurders zijn er uiteraard ook (mogelijk deels gedwongen door een even gedreven verzamelaar en beheerder van het archief in 1987-1993). Er zijn zes waarnemers die het gepresteerd hebben meer dan 1000 waarnemingen in te sturen in de loop der jaren, te weten Jan-Erik Kikkert, Jan van der Loo, Wouter Thijs, Jan Timmermans, Piet van Tilburg en Carlo van Seggelen.

Enkele soorten

Aalscholver

In de afgelopen 15 jaar heeft de Aalscholver in Nederland en de ons omringende landen een stormachtige ontwikkeling doorgemaakt. Het aantal broedparen steeg sterk van enkele duizenden broedparen eind jaren zeventig tot tienduizenden paren in de tachtiger en negentiger jaren. De effecten van deze sterke toename gingen niet voorbij aan het Peelgebied. Vanaf het midden van de jaren tachtig werden in ons werkgebied meer en meer Aalscholvers tijdens de voor- en najaarstrek waargenomen. Het aantal waarnemingen in het archief weerspiegelen deze toename (figuur 3). In 1981-1984 waren Aalscholvers schaars. Uit deze vier jaar zijn slechts 5 waarnemingen bekend. Vanaf 1988 neemt het aantal waarnemingen toe. Tegenwoordig kunnen in elke maand Aalscholvers worden gezien, soms met honderden op één dag overtrekkend. Uit het waarnemingen-

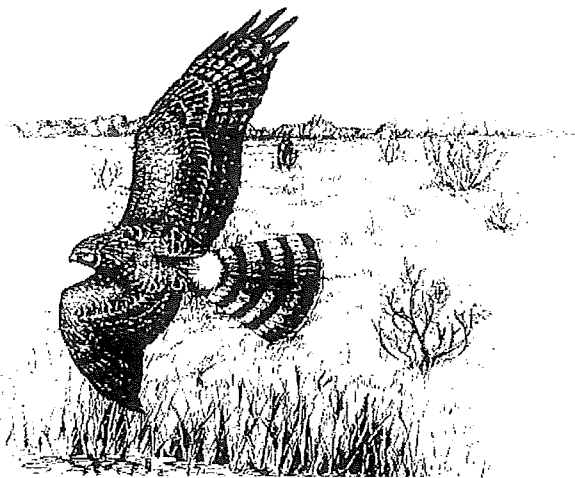
bestand van de Aalscholver blijkt eveneens dat de afgelopen 5 jaar steeds meer pleisterende exemplaren worden gezien en dat een gering aantal zelfs overwinterd. Overwinteren van Aalscholvers en doortrek van groepen van meer dan 150 exemplaren waren 15 jaar geleden in ons werkgebied ondenkbaar!

Figuur 3: Aantal waarnemingen per jaar van de Aalscholver uit het archief van Vogelwerkgroep De Peel.

Blauwe Kiekendief

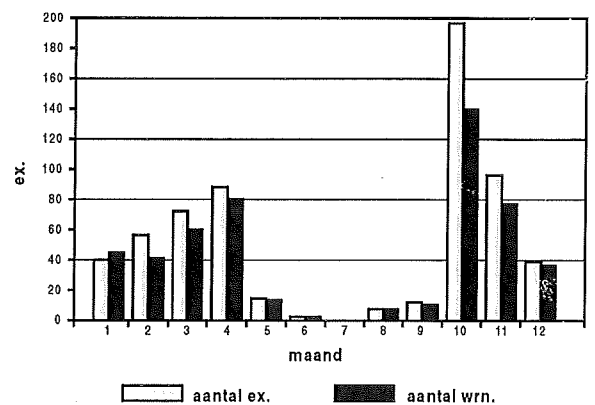
Iedere Blauwe Kiekendief is een lust voor het oog. Een soort om geen genoeg van te krijgen. Waargenomen vogels worden dan ook driftig genoteerd en belanden zodoende relatief vaak in het archief. Een totaal van 502 waarnemingen (633 exemplaren) mag er zijn. Blauwe Kiekendieven zijn het zeldzaamst in de zomermaanden.

Blauwe kiekendief (vrouwkje)

1973 - 1998

Tussen 1 juni en 15 augustus is slechts éénmaal een Blauwe Kiekendief gezien. In de tweede helft van augustus kan bij uitzondering een eerste najaarswaarneming worden verricht. Ook in september is het aantal Blauwe Kiekendieven nog uiterst beperkt. Oktober is de trekmaand bij uitstek (figuur 4). Jaarlijks passeren dan enkele tientallen exemplaren. Ook in november trekken nog de nodige Blauwe Kiekendieven door. In de loop van november eindigt de doortrek en valt het aantal waarnemingen terug. December- en januariwaarnemingen hebben betrekking op overwinterende vogels. De voorjaarsstrek kot duidelijk tot uiting in het archiefmateriaal. Maart en april zijn dé doortrekmaanden in het voorjaar, maar de doortrek blijft achter bij die van het najaar.

Figuur 4: Aantal waarnemingen en waargenomen exemplaren van de Blauwe Kiekendieven per maand uit het archief van Vogelwerkgroep De Peel.

Toekomst

Bovenstaande uitwerking van het materiaal van de Aalscholver en de Blauwe Kiekendief zijn slechts twee voorbeelden. Van tientallen andere soorten zijn gegevens voorhanden waarmee vergelijkbare analyses gemaakt kunnen worden. Daarnaast levert dieper graven in gegevens nog meer informatie op. Wat te denken over verspreiding, aantallen, doortrekpatronen en trends.

Waarnemingenarchief, leuk en noodzaak!

Dat uit het beschikbare materiaal veel informatie verkrijgbaar is, moge blijken uit bovenstaande uitwerkingen. Hét bewijs dat losse waarnemingen een welkome en zinvolle aanvulling zijn op allerlei systematisch onderzoek.

Bij losse waarnemingen speelt de macht van het getal een belangrijke rol. Zoveel mogelijk waarnemingen, verspreid in ruimte en tijd van zoveel mogelijk verschillende waarnemers is cruciaal.

In de afgelopen jaren is niet alleen gebleken dat het uitwerken van gegevens leuk is, het is ook van groot nut voor allerlei zaken. Een zo compleet mogelijk en uitgebreid archief is een belangrijke bron van kennis over de verspreiding en het voorkomen van vogels in het Peelgebied. Dankzij het archief konden diverse vragen van collega-natuurorganisaties en overheden beantwoord worden, uiteraard om het belang van bepaalde gebieden voor vogels te benadrukken. Dit heeft zijn vruchten afgeworpen. Denk alleen maar aan het Gevlocht, dat dankzij de inbreng van gegevens van onze vogelwerkgroep nog steeds een belangrijke pleisterplaats voor ganzen is en gevrijwaard is van glastuinbouwcomplexen.

Een uitgebreid archief maakt het beantwoorden van dergelijke vragen veel gemakkelijker, zeker wanneer de tijdsdruk hoog is. Het voorkomt veel mensen bellen om alsnog met het (on)nodige zoekwerk gegevens boven water te krijgen.

Het is duidelijk; een waarnemingenarchief is niet statisch maar dynamisch. Een archief behoudt zijn nut door de inzet van alle leden van de vogelwerkgroep. Onderzoeks- of telervaring is niet nodig. Iedereen ziet wel eens wat leuks, de een wat meer dan de ander maar dat doet er niet toe, en is in staat deze waarneming even door te bellen of in te vullen op het daarvoor bestemde formulier. We komen er

dan ook niet onderuit om te eindigen met een oproep.

Een oproep aan iedereen om haar of zijn waarnemingen toe te vertrouwen aan het papier. Het makkelijkst gaat dat, naast een eigen vogeldagboek, op het formulier dat alle leden van de vogelwerkgroep inmiddels hebben toegevoerd gekregen. Doorbellen mag uiteraard ook (zie voor telefoonnummer 't Schreeverke). Als dit bovendien tweemaandelijks gebeurt dan komen ze ook in de rubriek van 't Schreeverke terecht en kan een ander er ook van genieten. Met een actuele en goed gevulde waarnemingenrubriek in 't Schreeverke maken we alle leden deelgenoot van wat er in ons vogelrijke werkgebied te zien en te horen is.

Carlo van Seggelen en Piet van Tilburg

De Hop is een zeldzame soort in ons werkgebied.